

SAVONIA

"Aina ollaan vähän niinku myöhässä"

Lapsen varhaisen tuen toteutuminen Nivalan kunnallisissa päiväkodeissa

**Tiina Niinikoski
Anniina Rönkkö**

____. ____.

Valitse kohde.

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Tiina Niinikoski, Anniina Rönkkö			
Työn nimi "Aina ollaan vähän niinku myöhässä". Lapsen varhaisen tuen toteutuminen Nivalan kunnallisissa päiväkodeissa			
Päiväys	25.11.2011	Sivumäärä/Liitteet	63/3
Ohjaaja(t) Marjaana Tuovinen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Peruspalvelukuntayhtymä Kallio, Nivalan kaupunki			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin, miten lapsen varhainen tuki toteutuu Nivalan kunnallisissa päiväkodeissa moniammatillista verkostoa hyödyntäen. Tutkimuksessa selvitettiin, millaista Nivalan päiväkotien ulkoinen moniammatillisuus on ja miten sitä tulisi kehittää. Tutkimus on osa Pohjois-Pohjanmaan alueella toimivaa Lapsen hyvä arki -hankkeen kehittämistyötä.</p> <p>Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin ryhmäteemahaastatteluilla, jotka suunnattiin Nivalan kunnallisten päiväkotien varhaiskasvattajille. Tutkimuksessa korostettiin varhaiskasvattajien näkökulmia. Aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimustuloksista nousi esille, että lasta tukeva moniammatillinen verkosto on olemassa, mutta verkostoa pitää oppia hyödyntämään enemmän. Päiväkotien moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa nousi keskeisimpänä esille erityislastentarhanopettajan tuki lapsihavainnoissa, kasvatuskumppanuuden merkitys sekä diagnoosiyhteiskunnan näkyminen lapsen hoitoprosesseissa. Keskeisimmät ulkoisen moniammatillisuuden kehittämishaasteet koskevat päiväkodin ja neuvolan välistä yhteistyötä. Nykyinen yhteistyömalli ei tue lasta parhaalla mahdollisella tavalla. Kehittämisen tarvetta koetaan olevan myös systemaattisten tiimipalaverikäytäntöjen vakiinnuttamisessa sekä lasta koskevassa tiedonsiirrossa. Lapsen varhaisen tuen ja tuen tarpeen tunnistamisen avuksi kaivataan lisäkoulutusta. Varhaiskasvattajien mielestä yhteiskunnan tulee keskittyä enemmän perheiden tukemiseen varhaisessa vaiheessa.</p>			
<p>Avainsanat</p> <p>Varhainen tukeminen, moniammatillinen yhteistyö, kehittävä työntutkimus ja varhaiskasvatus</p>			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Tiina Niinikoski, Anniina Rönkkö			
Title of Thesis "Being always a little bit late". Early support of children in Nivala public day-care centres			
Date	25.11.2011	Pages/Appendices	63/3
Supervisor(s) Marjaana Tuovinen			
Client Organisation /Partners Kallio Federation of Municipalities In Social and Health Care, Town of Nivala			
<p>Abstract</p> <p>The focus in this research was how early support for children come true by using multiprofessional co-operation in municipal day-care centres of Nivala. In this research it was studied what is external multiprofessional co-operation in Nivala day-care centres as well as how external multiprofessional co-operation should be developed. This research was part of the Northern Ostrobothnia development work in "Lapsen hyvä arki" –project.</p> <p>In this research used the qualitative research method. The material was collected by theme interviews in groups, which were carried out among the workers of the municipal day-care centres of Nivala. In this thesis wanted to bring forward the workers' point of view. In analysis used method of inductive content analysis.</p> <p>The research results proved that multiprofessional co-operation exists which supports children but multiprofessional co-operation should learn to use more. The focuses were the support of special needs kindergarten teacher, the meaning of educational partnership and how diagnosis made prolonged the treatment of children. The main point in development work of external multiprofessional co-operation is between the day-care and the child health clinic. Actual co-operation model doesn't support child the best possible way. There is also need of development in organizing systematic team meetings and in data exchange concerning children. The employees of the day-care centres thin that they need more training about early support for children. The employees think that society should focus more on supporting families at an early stage.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Early support, multiprofessional co-operation, developmental work research and early childhood education</p>			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	VARHAISEN TUKEMISEN -MENETELMÄ PÄIVÄKODISSA	9
2.1	Varhaiskasvatustyö lasten ja lapsiperheiden tukena	11
2.2	Kasvatuskumppanuus lapsen varhaisen tuen toteuttajana	13
3	VARHAISKASVATTAJA LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN ASiantuntijana	15
3.1	Lapsen kehityksen osa-alueiden tukeminen päiväkodissa	15
3.2	Lapsen tuen tarpeen tunnistaminen päiväkodissa.....	17
4	MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ VARHAISEN TUEN VÄLINEENÄ	21
4.1	Sisäinen ja ulkoinen moniammatillisuus päiväkodissa	23
4.2	Moniammatillinen yhteistyö työmenetelmänä.....	24
5	KEHITTÄVÄ TYÖNTUTKIMUS PÄIVÄKOTITYÖN MUUTOSTEN KUVAAJANA.....	25
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUKSEN KUVAAUS.....	28
6.1	Tutkimusaiheen valinta ja tarkoitus.....	28
6.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta.....	30
6.3	Tutkimusmenetelmän valinta ja aineiston analysointi.....	31
6.4	Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	33
7	TUTKIMUSTULOKSET	35
7.1	Päiväkotityön historian kehityskulku.....	35
7.2	Kumppanuusmallin toteuttaminen vanhempien kanssa	37
7.3	Terveystuhoito lapsen varhaisen tuen tahona	39
7.4	Sosiaalitoimi varhaiskasvattajan tukena.....	42
7.5	Erityislastentarhanopettaja lapsen erityisen tuen tarpeen tukena.....	43
7.6	Lapsen siirtymävaiheiden kehittämishaasteet.....	44
7.7	Varhaisen tukemisen työmenetelmien kehittäminen	46
7.8	Päiväkotityön nykyinen toimintajärjestelmä	48
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	53
9	POHDINTA.....	57
	LÄHTEET	61

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa

Liite 2 Teemahaastattelurunko

Liite 3 Historiallisen analyysin haastattelurunko

1 JOHDANTO

Valtaosa suomalaisista perheistä käyttää varhaiskasvatuspalvelujärjestelmää. Laadukas varhaiskasvatus tukee lasten ja perheiden hyvinvointia. Yhteiskunnassa on havaittu, että kunnallisia palvelujärjestelmiä tulee kehittää nykyistä laadukkaammaksi. Lapsen hyvä elämä 2015 -toimintalinjauksessa kiteytetään lapsen ja perheiden hyvälaatuiseen elämään keskeisesti vaikuttavat tekijät. Toimintalinjauksen tavoitteena on antaa näkökulmia laadukkaaseen lapsi- ja perhepalveluiden kehittämiseen. Myös lastensuojelulaki velvoittaa perheiden kanssa toimivia viranomaisia tukemaan huoltajia ja vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Laki korostaa varhaisen tuen tarjoamista riittävän varhaisessa vaiheessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Muiden toimijoiden tavoin myös päivähoitojärjestelmä on ryhtynyt kehittämään tarjoamiaan varhaiskasvatuspalveluitaan perheitä paremmin palveleviksi. Muuttuneiden haasteiden myötä nykyiset työkäytännöt eivät enää riitä takaamaan varhaisen tuen toteutumista.

Aikuisen rooli lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa korostuu, sillä lapsi ei välttämättä tiedosta ja osaa nimetä oman etunsa mukaisia oikeuksiaan ja palvelukokonaisuuksiaan. On aikuisen vastuulla, että lapsen edut ja tarpeet tulevat huomioiduksi kokonaisvaltaisesti. Jos lapsen kasvussa ja kehityksessä tarvitsema tuki jätetään huomioimatta, voi laiminlyönnillä olla omat seurauksensa lapsen elämässä. Tuen viivästyessä pienistä huolista kasvaa helposti suurempia ja monimuotoisempia, jolloin myös tuen tarpeeseen vastaaminen monimutkaistuu.

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on velvoite päivähoidon varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden toteuttamisesta (Kaskela & Kekkonen 2006, 11). Vanhempien näkökulma lapsen asioiden käsittelyssä on merkittävä, sillä vanhemmilla on ensisijainen vastuu ja velvollisuus huolehtia lapsen kasvatuksesta ja kehityksen tukemisesta. Varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien välinen kasvatuskumppanuus ja jaettu asiantuntijuus mahdollistavat varhaisen tuen toteutumisen. Toimiva kumppanuusmalli edistää myös moniammatillisen yhteistyön sujuvan toteuttamisen.

Vanhempien ohella päiväkodin varhaiskasvattajilla on merkittävä osuus lapsen kasvussa ja kasvatuksessa. Lapsi saattaa viettää useita tunteja päivästä päiväkodissa ja mahdollisesti vielä usean vuoden ajan. On selvää, että päiväkodin työntekijöiden toiminnalla ja kasvatuksella on suuri vaikutus lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Tavoitteellinen toiminta ja varhainen tukeminen edistävät lapsen kehitystä. (Karila

& Nummenmaa 2001, 7.) Opinnäytetyömme haastateltavaa lainaten, varhaiskasvattajien on pysyttävä muuttuvassa yhteiskunnassa ajanhengessä mukana, jotta lapsen varhainen tukeminen toteutuu. Ajanhermoilla oleminen vaatii lapsen ja perheen muuttuvien tarpeiden tuntemista, kasvatuskumppanuuden toteuttamista sekä moniammatillisen verkoston hyödyntämistä. Omien työkäytäntöjen kehittäminen osoittaa ammatillaisen työotteen omaksumista.

Opinnäytetyömme liittyy peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella toimivaan Lapsen hyvä arki -hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen. Hankkeen tavoitteena on luoda toimivia perheiden ja lasten varhaista tukea ja hyvinvointia vahvistavia kumppanuus- ja yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken. Kallion alueella on ryhdytty kehittämään varhaiskasvatuspalveluita lapsen laadukkaan kokonaisvaltaisen tuen mahdollistamiseksi. Lapsen hyvä arki -hankkeeseen liittyen valmistuu erilaisia tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia, miten lapsen varhainen tuki toteutuu Nivalan kunnallisissa päiväkodeissa moniammatillisista verkostoa hyödyntäen. Tarkoituksena oli selvittää, millaista Nivalan päiväkotien ulkoinen moniammatillisuus on ja miten sitä tulisi kehittää.

Käytimme opinnäytetyössämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimus toteutettiin peruspalvelukuntayhtymä Kallion yhteistoiminta-alueeseen kuuluvaa Nivalan kaupungin kunnallisiin päiväkoteihin. Yksityinen päiväkotihoido on rajattu työstämme pois. Tutkimuksen aineiston keräsimme haastattelemalla Nivalan kunnallisten päiväkotien varhaiskasvatushenkilöstöä. Haastattelut toteutimme ryhmäteemahaastatteluina keväällä 2011. Työmme tarkoituksena oli korostaa päiväkodin varhaiskasvattajien näkemyksiä päiväkotien ulkoisen moniammatillisuuden toteutumisesta. Esitämme opinnäytetyön pohdinta-osuudessa myös omia näkemyksiämme kehittämishaasteista. Vuonna 2012 käynnistyy lapsen hyvä arki -hankkeen toinen osa, jossa painotetaan hankkeen ensimmäisessä vaiheessa selvitettyjen kehittämistarpeiden ja palveluprosessien työstämistä. Opinnäytetyömme tutkimustuloksia hyödynnetään hankkeen toisessa vaiheessa.

2 VARHAISEN TUKEMISEN -MENETELMÄ PÄIVÄKODISSA

Lastensuojelulain mukaan päivähoidon on merkittävää ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on turvata ja edistää lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Lastensuojelulaki määrittelee vanhemmuuden ja perheen tukemisen kaikkien perheen kanssa toimivien viranomaisten tehtäväksi. Laki korostaa avun tarjoamista riittävän varhaisessa vaiheessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Rättyö 2010, 2–3.) Yhteiskunnassa ollaan tilanteessa, jossa lapsi- ja perhepalveluita tulee kehittää perhelähtöisimmiksi ja perheet varhaisessa vaiheessa tavoitettaviksi.

Päivähoitolain ja varhaiskasvatuksen keskeisten periaatteiden mukaan lapsella on oikeus turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lapsen oikeuksia ovat myös turvalliset ihmissuhteet, oikeus omaan äidinkieleen, kulttuuriin ja uskontoon. Lisäksi lapsen oikeudet kattavat terveellisen ja turvatuksen kasvuympäristön, jossa lapsi voi toimia ja leikkiä monipuolisesti. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi huomioiden hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä oikeus saada tarvittaessa erityistä tukea. (Laki lasten päivähoitolaista 19.1.1973/36; Lindberg 2003, 114; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 12.)

Muiden toimijoiden tavoin myös päiväkodeissa on ryhdytty kehittämään omia varhaiskasvatuksen työmenetelmiä. Nykyiset työkäytännöt sellaisenaan eivät enää riitä palvelemaan lapsia ja perheitä parhaalla mahdollisella tasolla. Kehittämiskohteina ovat erityisesti päiväkodin varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden sekä varhaisen puuttumisen työkäytäntöjen kehittäminen. Varhaisen tukemisen toteutumiseen päästään kehittämällä kumppanuussuhde entistä syvemmälle tasolle.

Varhaisen tuen käsite on otettu käyttöön vuonna 2001 vaihtoehtoiseksi käsitteeksi varhaisen puuttumisen käsitteelle. Käsite nousi esille Helsingin sosiaaliviraston koulutus- ja kehittämisyksikön seminaarissa, jossa käsiteltiin varhaista puuttumista. Varhainen tuki käsitteenä on avoimempi ja asiakasystävällisempi kuin varhaisen puuttumisen käsite. Käsitteessä korostetaan myös asiakasnäkökulman ja matalankynnyksen merkitystä. (Kaukoluoto 2010, 217–219.)

Varhainen tukeminen on inhimillistä työtä, johon liittyy vahva eettisyys sekä ihmisen ja vastapuolen ymmärtäminen. Työskentelyssä korostuu halu tukea ja auttaa ihmistä hänen omilla ehdoillaan arvostaen ja kunnioittaen jokaisen subjektiutta. Varhainen tukeminen on tasa-arvoista ja työskentelyn tulisi voimauttaa vastapuolta. Työskentely toteutuu vuorovaikutuksellisesti ja siinä tulisi ottaa huomioon asiakas kokonaisvaltaisesti hyödyntäen monipuolisia työskentelymenetelmiä. Varhaisen tuen -menetelmä ottaa konkreettisesti ja monipuolisesti huomioon asiakkaan elämänolosuhteet ja elämäntilanteen. Yksilötason huomioimisen lisäksi tulee huomioida asiakkaan taloudelliset ja sosiaaliset tekijät. Varhaisen tuen työskentelyssä on kyse monipuolisesta ja monimutkaisesta prosessista, jossa työntekijä on asiakkaan tukena ja apuna. (Kaukoluoto 2010, 218–219.)

Varhaisen tuen -menetelmän käytössä korostuu varhainen toimiminen, joka tarkoittaa joko varhaista aikaa ihmisen elämänkaareissa tai varhaista aikaa elämäntilanteittain tarkasteltuna. Elämäntilannekohtaisesti varhainen tukeminen tarkoittaa sitä, että jossain elämäntilanteessa ihminen saattaa tarvita erityistä tukea ja hänellä tulee olla oikeus ja mahdollisuus saada apua. Tällaisia tuen tarpeen kohtia elämässä saattavat olla esimerkiksi sairastuminen, lapsen syntymä tai avioero. (Kaukoluoto 2010, 219.)

Käytämme tutkimuksessamme varhaisen puuttumisen termin sijaan pääasiassa varhaisen tukemisen käsitettä. Nimenä varhaisen tuen käsite on asiakasystävällisempi, avoimempi ja vuorovaikutuksellisempi. Varhaisen tukemisen käsite on yleistynyt ja noussut varhaisen puuttumisen termin rinnalle puhuttaessa varhaiskasvatustyöstä. Varhaisen tukemisen termin takana on kuitenkin vahvasti varhaisen puuttumisen periaate.

Varhaisen puuttumisen menetelmässä voidaan erotella kaksi eri tarkoitusta. Toiminnalla pyritään korjaamaan havaittuja ongelmia ja puuttumista tarvitsevia asioita, mutta toisaalta sen tarkoituksena on ennaltaehkäistä ongelmien syntyminen. Nämä ovat myös päiväkodin keskeiset tehtävät ja ne näkyvät päivähoitotoiminnassa siten, että päivähoito instituutiona yksistään toimii jo ennaltaehkäisevänä tekijänä yhteiskunnassamme. Korjaavaa toimintaa ovat erityistuen tarpeen tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Päiväkodeissa korjaavaa toimintaa tapahtuu eri asiantuntijatahoja käyttämällä tai olosuhteita muuttamalla. Kun tarkastellaan korjaavan toiminnan tuloksellisuutta, tulisi kuntoutuksen käsittää kokonaisvaltaisesti koko lapsen elinpiiri. (Huhtanen 2004, 45.)

2.1 Varhaiskasvatustyö lasten ja lapsiperheiden tukena

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty varhaiskasvatus tarkoittamaan pienten lasten elämänvaiheessa tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi. Tämän vuorovaikutuksen tavoitteena on auttaa lasten kehitystä, oppimista ja tasapainoista kasvua. Yhteiskunnan tukema ja järjestämä varhaiskasvatus muotoutuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta. Tämän tavoitteellisen ja suunnitelmallisen toiminnan lähtökohtana on kasvatustieteelliseen ja laaja-alaiseen tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva tieto. Varhaiskasvatuksen tärkein voimavara on osaava ja ammattitaitoinen henkilökunta, mikä on olennaista laadukkaana varhaiskasvatuksen toteuttamisen kannalta. Kuntien lisäksi varhaiskasvatuspalveluja tuottavat erilaiset järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään eri varhaiskasvatuspalveluissa, joista tyypillisimpiä päiväkotihoidon lisäksi ovat perhepäivähoito ja hoidollinen avoin toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007,11.)

Suomalaisella varhaiskasvatuksella on vahva arvopohja, joka perustuu erilaisiin ohjaaviin asiakirjoihin, kansallisiin säädöksiin ja kansainvälisiin lapsen oikeuksia koskeviin sopimuksiin. Varhaiskasvatustyön keskeisin säädös on lasten inhimillistä kasvua ja kehitystä turvaamaan asetettu Lapsen oikeuksien yleissopimus. Sopimus tuli Suomessa voimaan laintasoisena säädöksenä vuonna 1991. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 12.) Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa tärkeimmäksi teemaksi määritellään lapsen ihmisarvo. Tämä perusarvo kokoaa yhteen kaikki yleissopimuksessa mainitut periaatteet ja lapsen oikeudet. Sopimuksessa nähdään neljä pääperiaatetta, joita ovat lapsen etu, syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus. Lisäksi lapsella on oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen. Neljäs periaate korostaa lapsen mielipiteen huomioimista ja sen kunnioittamista. (Araneva 2001, 100–101.)

Varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä lapsuuden vaalimista ja siinä painotetaan lapsuuden arvoa itsessään. Tarkoituksena on opastaa lasta ihmisenä kasvamisessa. Kasvatustoimintaa ohjaa pitkälti yksittäisten sisältö- ja kasvatustavoitteiden yläpuolelle asettuvat kokoavat kasvatuspäämäärät. Päämäärät liittyvät ihmisenä kasvamiseen ja koskevat koko elämää. Varhaiskasvattajien vastuulla on huolehtia siitä, että päämäärät viitoittavat toimintaa riittävän syvällisesti ja tasapainoisesti. Kasvatuspäämäärät ovat lapsen itsenäisyyden asteittainen lisääminen, henkilökohtaisen hyvinvoinnin

edistäminen ja toiset huomioon ottavien toimintojen ja käyttäytymismallien vahvistaminen. Toiset huomioon ottavien toimintatapojen ja käyttäytymismuotojen vahvistamisella on tarkoituksena opettaa lasta välittämään ja huomioimaan muita ihmisiä. Lisäksi lapsia opetetaan suhtautumaan myönteisesti muihin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöön sekä itseensä. Tämä auttaa osaltaan hyvän yhteiskunnan ja yhteisen maailman muodostumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 13, 23.)

Itsenäisyyden asteittaisen lisäämisen tarkoituksena on vähitellen auttaa lasta huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä tekemään omaan elämäänsä liittyviä valintoja ja päätöksiä. Turvallinen itsenäisyyden ja omatoimisuuden oppiminen turvataan olemalla koko ajan lähellä ja tarjoamalla riittävä huolenpito. Asteittaiset itsenäisyyden mukana tuomat onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen omaa itsetuntoa. Kolmannessa kasvatuspäämäärässä, henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämisessä, tärkein asia on, että jokaista lasta kunnioitetaan yksilöllisenä ja ainutlaatuisena. Tällä luodaan perusta sille, että kukin lapsi kokee voivansa kasvaa ja toimia omana ainutlaatuisena persoonanaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 13.)

Eri kunnilla on erilaiset mahdollisuudet perheitä palvelevien varhaiskasvatustalveluiden osalta. Siksi on tärkeää, että kunnat tarkentavat oman kuntansa varhaiskasvatuksen strategiset linjauksensa. Nämä linjaukset huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa. Kunnat konkretisoivat omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan varhaiskasvatuksen toimintatavat ja sisällöt eri toimintamuodoissaan. Lisäksi kuntien tehtävänä on arvioida oman kunnan varhaiskasvatustalveluiden toteutumista, jota arvioidaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 7–8.)

On olemassa koko maan varhaiskasvatusta koskeva ja yhdistävä asiakirja varhaiskasvatuksen peruslinjauksista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on mahdollistaa varhaiskasvatuksen tasavertainen toteutuminen koko maassamme. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksen parissa työskentelevän henkilöstön ammatillista tietoisuutta. Lisäksi pääta-voitteena on lisätä vanhempien osallisuutta lapseensa liittyvissä varhaiskasvatustalveluissa. Samalla pyritään lisäämään moniammatillista yhteistyötä lasta ja perhettä tukevien eri talveluiden kesken. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 7.)

2.2 Kasvatuskumppanuus lapsen varhaisen tuen toteuttajana

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön keväällä 2011. Kuten valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, myös Kallion varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen vanhempien välisen vuorovaikutuksen tärkeys. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan molempien osapuolten tietoista sitoutumista toimimaan lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 7.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välisen yhteistyön lähtökohtana on osapuolten välinen tasa-arvoinen vuorovaikutus. Kasvatuskumppanuudessa kunnioitetaan lapsen vanhempien ensisijaista kasvatusoikeutta - ja vastuuta sekä heidän tuntemustaan omasta lapsesta. Kumppanuussuhteessa huomioidaan myös varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutukseen sisältyvä ammatillinen osaaminen ja tieto. Vastuu yhteistyön luomisesta kuuluu varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Yhdistämällä vanhempien ja varhaiskasvattajien asiantuntemus varmistetaan, että lapsen tuen tarve kehityksen, kasvun tai oppimisen alueella tunnistetaan mahdollisimman varhain. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 7.)

Kasvatuskumppanuus on keino laadukkaan varhaiskasvatustyön toteuttamiseen. Päiväkodin varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien välinen kumppanuusajattelu edellyttää osapuolten yhteistä näkemystä lapsen kasvatuksesta ja kasvatuksen tavoitteista. Kasvatuskumppanuussuhde rakentuu päivittäisissä arjen kohtaamistilanteissa. Panostaminen päivittäisiin lapsen tuonti- ja hakutilanteisiin auttaa kumppanuussuhteen syvenemistä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118–119.)

Tuen tarpeen tunnistamisen jälkeen varhaiskasvattajat etsivät yhdessä lapsen vanhempien kanssa sopivat toimintatavat lapsen tukemiseksi. Toimivassa kumppanuussuhteessa sekä varhaiskasvattajien että vanhempien on helppo tuoda välittömästi esille huolensa lapsesta, jolloin lapsen varhainen tuki toteutuu. Kasvatuskumppanuussuhteessa esiintyvien ristiriitatilanteiden haasteena on yhtä aikaa kuulla lapsen ääntä, huomioida lapsen etu ja tarpeet sekä ylläpitää dialogisuutta vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvattajan työmenetelmät perustuvat perhelähtöisiin työmalleihin, jolloin asiantuntijalähtöiseen työtapaan otetaan etäisyyttä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18–19.)

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio on koonnut varhaiskasvatussuunnitelmaansa mahdollisuudet lasta ja perhettä palvelevista varhaiskasvatuspalveluista. Näihin palveluihin sisältyvät muun muassa neuvolatoiminta, yhteistyö sosiaalitoimen kanssa sekä kiertävän erityislastentarhanopettajan tarjoama tuki. Kunnallisten palveluiden rinnalla lapsille ja perheille tarjoavat toimintaansa kattavasti myös Nivalan evankelisluterilainen seurakunta, kansalais- ja musiikkiopisto sekä Nivalan eri urheiluseurat ja Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kallion alueella päivähoitoa järjestetään kunnallisen päivähoidon lisäksi perhepäivähoitona ja yksityisenä päivähoitona. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 4–5.)

3 VARHAISKASVATTAJA LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN ASiantuntijana

Lapsen kasvun ja kehityksen tunteminen on päiväkodin varhaiskasvattajien ammattitaitoa. Lapsen kehityskulun tunteminen auttaa tunnistamaan lapsella ilmeneviä tuen tarpeita. Varhaiskasvattajien asiantuntijuus lapsen kasvusta ja kehityksestä on merkittävä tuki lapsen vanhemmille. Yhdistämällä varhaiskasvattajien ammattitaito lapsen vanhempien asiantuntijuuteen päästään parhaaseen lopputulokseen lapsen tukemisessa.

Perinteinen tapa tarkastella ihmisen kehitystä on erotella ihmisen psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen osa-alue toisistaan. Kokonaisuudessaan nämä alueet muodostavat ihmisen kokonaiskehityksen perustan. Muutokset kullakin alueella vaikuttavat toisiinsa ja muutokset tapahtuvat sidoksissa toisiin osa-alueisiin. Kun jollakin osa-alueella tapahtuu kehitystä, muutos on havaittavissa myös muilla alueilla. Esimerkiksi lapsen kävelemään oppiminen ja motorinen kehittyminen avartavat myös lapsen sosiaalista ja psyykkistä maailmaa. Kehittyminen jollakin vyöhykkeellä edistää muiden osa-alueiden kehitystä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 30.)

3.1 Lapsen kehityksen osa-alueiden tukeminen päiväkodissa

Lapsen kehityksen fyysistä osa-aluetta on motorinen kehitys ja fyysinen kasvu. Kasvu-sana viittaa kypsymisen ja perimän kautta ilmeneviin muutoksiin. Elinympäristö vaikuttaa merkittävästi lapsen fyysiseen kehitykseen koko hänen elämänsä ajan. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 31). Päiväkotiympäristö kodin ja muun elinympäristön ohella muodostaa merkittävän osan lapsen elinympäristöstä ja vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Psyykkinen kehitys viittaa mielensisäisiin toimintoihin. Psyykkisiin perustoimintoihin luetaan ajattelu, tunteet, tietoisuus, muisti, oppiminen, aistiminen ja havaitseminen. Näitä toimintoja tarkastellaan ihmisen sisäisinä toimintoina. Kyseiset toiminnot kehittyvät silloin, kun lapsi toimii ympäristönsä kanssa. Olisi liian kapea-alaista ajatella, että psyykkinen kehitys tarkoittaa ainoastaan ihmisen mielen sisäistä tapahtumaa. Tällä ajattelulla ei voitaisi niin hyvin selittää psyykkisen kehityksen monimuotoisuutta. Tavallisesti psyykkinen kehitys jaetaan kolmeen eri alueeseen – persoonallisuuden

kehitykseen, kognitiiviseen kehitykseen ja motivationaalisiin toimintoihin. Käsitteellisesti ne voidaan erotella toisistaan, mutta kehitystapahtumana ne liittyvät yhteen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 31–32.)

Kognitiivinen kehitys on muistin, kielen, ajattelun, oppimisen ja havaitsemisen kehitystä. Persoonallisuuden kehitys on ihmisen sosiaalistumista yhteisön jäsenyyteen ja elämänkaaren aikaista kehittymistä omaksi ainutlaatuiseksi yksilöksi. Persoonallisuus on silloin kaikkea tunnusomaista ja pysyvää, mitä kussakin ihmisessä on. Psyykkisen kehityksen osa-alueeseen, motivationaalisiin toimintoihin, kuuluvat motiivit ja emootiot. Motiivi on ihmisen sisäinen vaikutin, joka ohjaa toimintaa ja jonka mukaan ihminen haluaa toimia. Motivaatio käsittää psyykkisten vaikutinten koko järjestelmän. Tunteet eli emootiot käsittelevät tunteenomaisia elämyksiä ja kokemuksia, kuten surua, iloa ja pelkoa. Lyhyesti sanottuna emootiot käsitetään mielipahan- tai mielihyväsävyisinä psyykkisinä olotiloina. Emootioiden perusominaisuuksiksi voidaan erottaa kesto, tunnesävy ja voimakkuus. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 32–35.)

Sosiaalinen kehitys on yksilön kehittymistä sosiaalisten yhteisöjen ja ryhmien jäseneksi. Hakeutuminen toisten ihmisten joukkoon on ihmisen synnynnäinen taipumus. Sosiaaliset suhteet kasvavat ja muuttuvat koko ihmisen kehityksen ja elämän ajan. Varhaiset kiintymyssuhteet ja vuorovaikutustilanteet muodostavat pohjan tulevien ihmissuhteiden rakentumiselle. Varhaislapsuudessa lapsi sisäistää kokemuksellisen tiedon siitä, että hän elää samassa maailmassa yhdessä muiden kanssa ja liittyy osaksi ympäristöään. Kaikenlainen sosiaalinen toiminta vaatii jatkuvasti muiden ihmisten huomioimista. Vuorovaikutussuhteiden kautta lapsi ylläpitää ja muokkaa tunteista itsestään sekä saa käsityksen siitä, millainen hän on muiden seurassa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 35–36.)

Päiväkodin tulisi tarjota lapselle tarpeeksi haastavia ja monipuolisia vuorovaikutustilanteita sosiaalisen kehityksen tukemiseksi. On varhaiskasvatushenkilöstön vastuulla, että lapsi tuntee kuuluvansa erilaisiin ryhmiin ja kokonaisuuksiin päiväkodin sisällä. Varhaiskasvatushenkilöstö tarjoaa lapselle välineitä vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Vähitellen lapsi oppii itse tai itsenäisemmin selviytymään asteittain haastavimmiksi muuttuvista vuorovaikutustilanteista. Lapsella voi ilmetä vaikeuksia jollakin kasvun tai kehityksen osa-alueella, eikä päiväkodin henkilökunnan oma ammattitaito aina riitä lapsen tukemiseen. Tällöin moniammatillisen verkoston tuki korostuu. Olenamista on tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

3.2 Lapsen tuen tarpeen tunnistaminen päiväkodissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on maininta lapsen tuen tarpeen arvioinnista varhaiskasvatuksessa. Arvioinnin lähtökohtana on varhaiskasvatushenkilöstön ja lapsen vanhempien havaintojen tarkastelu yhdessä tai lapsen jo aikaisemmin todetun erityisen tuen tarpeen peruste. Tuen tarpeita lapsilla voi olla vaihtelevasti fyysisellä, tiedollisella tai taidollisella osa-alueella tai sosiaalisen kehityksen tai tunne-elämän eri osa-alueilla. Tuen tarpeen kesto vaihtelee. Niissä tilanteissa, missä lapsen kasvuolot ovat vaarantuneet tai ne eivät enää turvaa lapsen kehitystä ja terveyttä, voi syntyä myös tuen tarvetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 35.)

Arvioitaessa lapsen tuen tarvetta on osattava tunnistaa ja määrittää lapsen henkilökohtaiset ja yksilölliset toimintamahdollisuudet eri kasvatuksellisissa tilanteissa ja ympäristöissä. On myös osattava määritellä näihin tilanteisiin liittyvä tuen ja ohjauksen tarve. Olennaista tuen suunnittelun pohjalle on se, että luodaan kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja kiinnostavista asioistaan. Tarvittaessa lapsen tuen tarpeen arvioinnin tueksi pyydetään lapsen tuen kannalta olennaisen asiantuntijan lausunto. Varhaiskasvatuksen tukitoimet on aloitettava välittömästi, kun lapsen tuen tarve on havaittu. Lapsen vanhempien kanssa keskustellaan yhdessä mahdollisista tarvittavista muiden tahojen tai varhaiskasvatuksen omista asiantuntijoista. Tämän kaiken toiminnan tarkoituksena ja tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasaantumista ja tuen saamisen viivästymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 35.)

Tuen tarpeen havaitseminen kysyy erityistä ammattitaitoa ja lapsen kehityksen tuntemista. Tilanteisiin puututtaessa on oltava käsitys siitä, että asian huomiotta jättäminen sisältää riskin ongelman pahenemisesta. On kyettävä erottamaan lapsen kehitykseen luonnostaan sisältyvät pulmat, mitkä eivät edellytä erityistä puuttumista ja tukea. Lisäksi on tunnistettava tilanteet, missä tuki ja erityinen huomiointi ovat tarpeellista. (Heinämäki 2005, 10.)

Lapsen tuen tarpeen tunnistamisen jälkeen on välittömästi keskityttävä miettimään lasta tukevia keinoja. Tuki tulisi järjestää siten, että lapsi jatkaa edelleen yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä siinä määrin kuin se on mahdollista. Lapsi jatkaa samassa ryhmässä muiden lasten kanssa ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan ja ylläpidetään. Tässä vaiheessa varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välisen yhteistyön tehostaminen on osa tuen järjestämistä. Varhaiskasvatuksen tuki-

toimena lapsen päivittäinen kasvatustoiminta mukautetaan lapselle sopivaksi perustaitoja harjaannuttamalla, eriyttämällä ja vahvistamalla lapsen itsetuntoa. Lisäksi lapsen fyysinen, psyykkinen ja kognitiivinen ympäristö muokataan lapselle sopivaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 36.)

Lapsen tukeminen varhaisessa vaiheessa on järkevää sekä inhimillisesti että taloudellisesti. Kun alkuperäiseen huoleen tartutaan varhain, jo heikkojen signaalien vaiheessa, tällöin monet tukea tarvitsevat lisäpulmat jäävät mahdollisesti syntymättä. Joskus pienen lapsen kasvussa ja kehityksessä jo pienillä muutoksilla saatetaan saada aikaan huomattavaa parannusta. Jos tuen tarve jätetään huomioimatta voi olla, että myöhempinä vuosina tarvitaan pitkäkestoista ja monitahoista työskentelyä asian korjaamiseksi. (Heinämäki 2005, 10.)

Kansainvälisissä keskusteluissa varhaisesta puuttumisesta puhuttaessa käytetään usein termiä *Early Intervention*. Interventio -käsitteellä tarkoitetaan tässä tapauksessa koko sitä prosessia, mitä varhaiseen puuttumiseen liittyy, eli tuen tarpeen havaitsemista, arvioimista ja tarvittaessa tuen järjestämistä. Varhaisen puuttumisen työtapo opastaa menetelmää käyttäviä ammattilaisia käyttämään huolen tunnistamisessa apuna niin sanottua huolen vyöhykkeistöä (taulukko 1). (Heinämäki 2005, 13–14.) Huolen vyöhykkeistö on suunniteltu arviointivälineeksi, jota varhaiskasvatuksen ammattilaiset muiden ammattilaisten ohella voivat hyödyntää omien huolta herättäneiden tuntemustensa jäsentämiseen. Huolivyöhykkeen tarkoituksena on myös helpottaa lapsen tuen tarpeen ja ongelmien havaitsemista sekä niihin puuttumista. Huolen tunnistamisen jälkeen huolen puheeksi ottaminen ja ratkaisujen tekeminen huolen vähentämiseksi ovat tärkeitä tekijöitä lapsen tukemisessa. (Huhtanen 2004, 48.)

TAULUKKO 1. Huolen vyöhykkeistö (Huhtanen 2004, 47)

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

* kontrollilla tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa esim. päihteiden käyttöä

Taulukossa oleva huoleton tilanne kuvaa sellaista tilaa lapsessa, mikä ei aiheuta varhaiskasvattajalle minkäänlaista huolta. Pienen huolen alueella varhaiskasvattajalla on käynyt lapseen liittyen pieni huoli tai ihmettely mielessä, mutta kasvattaja luottaa vielä vahvasti omiin mahdollisuuksiinsa selvittää ihmettelyä aiheuttava tilanne. Jos huoli tai ihmettely on käynyt varhaiskasvattajalla useasti mielessä, huolen suhteen lähestytään harmaan vyöhykkeen aluetta. Myös tässä tilanteessa kasvattaja luottaa omiin mahdollisuuksiinsa ratkaista tilanne, mutta pohtii samalla lisäavun ja asiantuntijan konsultaation tarvetta. (Huhtanen 2004, 47.)

Huolen harmaalla vyöhykkeellä varhaiskasvattaja kokee selkeästi, että hänen omat keinonsa auttajana eivät enää riitä. Tarve saada lisää tukea ja kontrollia on ilmeinen. Tässä tapauksessa kontrollilla tarkoitetaan hallinnan lisäämistä huolta aiheuttavassa tilanteessa rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa. Huolen harmaalla vyöhykkeellä on lapsia, jotka itse voivat hyvin, mutta lapsen ympäristössä on huolta aiheuttavia tekijöitä. Lisäksi harmaalla vyöhykkeellä on lapsia, jotka aiheuttavat huolta itsessään, joiden tilanteisiin ei kuitenkaan vielä ole puututtu. (Huhtanen 2004, 47–48.)

Taulukossa olevan suuren huolen alueella lapsesta on huolta paljon ja huoli on jatkuvaa. Tässä vaiheessa lapsi on välittömässä vaarassa ja lapsen tilanteeseen on tultava heti muutos. Varhaiskasvattajan omat keinot ja voimavarat ovat loppumassa ja lapsen tukemiseksi on saatava välittömästi lisävoimavaroja ja kontrolloivia tekijöitä mukaan. Suuren huolen vyöhykkeellä lapseen liittyvät ongelmat ovat usein monitahoisia ja syviä, eikä niitä voida enää ratkaista yksin päivähoidossa. Hyvin usein suuren vyöhykkeen kysymykset liittyvät lastensuojelullisiin asioihin, joihin puuttuminen on ensisijaisesti lastensuojeluviranomaisten vastuulla. Lastensuojelullisten asioiden ilmoitusvelvollisuus kuuluu kuitenkin päivähoidon varhaiskasvattajille. (Huhtanen 2004, 48.)

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ VARHAISEN TUEN VÄLINEENÄ

Työkäytäntöihin luontevasti omaksuttu toimiva moniammatillisen yhteistyön verkosto on merkittävä tekijä lapsen varhaisen tuen toteutumisessa. Moniammatillisen yhteistyön toteutumiseen tarvitaan toimivaa kumppanuussuhdetta vanhempien ja varhaiskasvattajien välille. Lapsen vanhemmilla on iso rooli lasta koskevista päätöksistä ja tiedonsiirrossa. Nivalassa halutaan selvittää kunnallisten päiväkotien tämänhetkinen moniammatillisen yhteistyön verkosto sekä kehittää siinä ilmeneviä haasteita riittävän varhaisen tuen mahdollistamiseksi.

Moniammatillisen yhteistyön käsite on nykyään keskeisessä asemassa sosiaalialalla, sillä eri alojen asiantuntijoiden välinen yhteistyö tarjoaa asiakkaalle laadukasta palvelua. Moniammatillisen yhteistyön käsitteellä on useita merkityksiä suomen kielessä ja sitä käytetään eri ympäristöissä eri tavoin. Moniammatillisen yhteistyön käsitettä käytetään muuallakin kuin asiakastyössä, esimerkiksi hallinnollisissa ratkaisuisissa ja strategisessa suunnittelussa. Käsitteen epämääräisyys saattaa johtua siitä, että käsite vakiintui Suomeen vasta 1990-luvulla. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33; Isoherranen 2005, 13.) Tutkimukssamme moniammatillisen yhteistyön käsite kohdistuu asiakkaiden kanssa tehtävään työhön.

Moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen liittyy vahvasti osapuolten välinen jaettu asiantuntijuus. Jaettu asiantuntijuus näkyy siten, että eri alojen asiantuntijat yhdistävät tietonsa ja taitonsa asiakkaan kokonaisvaltaisemman tuen takaamiseksi. Moniammatillisessa tiimissä eri alojen asiantuntijoilla on työskentelyssä yhteinen päämäärä. Päämäärään pyritään yhteisten tavoitteiden sekä tietojen ja näkökulmien jakamisella. Työntekijän on tärkeää osata tunnistaa milloin hänen oma osaamisensa ei pelkästään riitä asiakkaan auttamiseksi vaan tarvitaan toisenlaista näkökulmaa. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 34; Payne 2000, 27.)

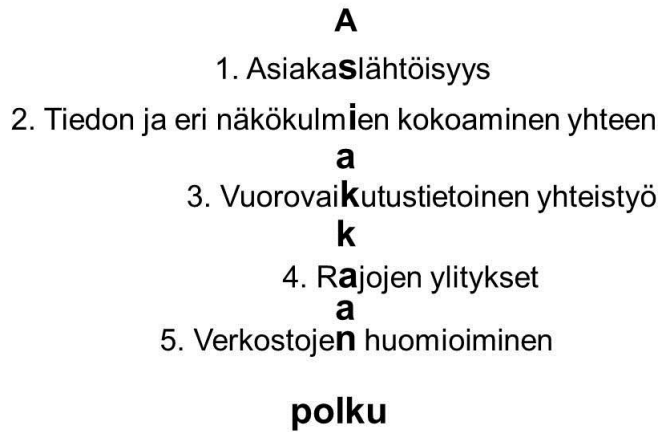
Moniammatillisen yhteistyön lähtökohtana on oppimiskumppanuus eli yhteisöllinen oppiminen. Oppimiskumppanuudella varmistetaan, että lapsen tukiverkko vastaa lapsen tuen tarpeita. Tarkoituksena on, että ammattilaisten osaamisalueet tuodaan näkyville. Oppimiskumppanuus vahvistaa kunkin työntekijän omaa ammatillisuutta ja osaamista. (Karila & Nummenmaa 2001, 97–98.) Yhteistyöllä pystytään saavuttamaan sellaisia tuloksia, joihin yksi työntekijä ei itsekseen pysty. Havaittaessa tuen tarve lapsella, asia viedään eteenpäin ja aloitetaan yhteistyö sellaisten tahojen kans-

sa, jotka pystyvät parhaiten tukemaan lasta. Tällöin lapsen tukiverkkokokonaisuus on yhtenäinen ja ehjä kokonaisuus eikä yksittäisten sirpaleiden rykelmä. (Karila & Nummenmaa 2001, 75.)

Moniammatillinen yhteistyö on aina asiakaslähtöistä toimintaa. Asiakaslähtöisyyden takaamiseksi verkostojen avulla voidaan vaihtaa tarpeellisia tietoja yli yhteisöjen ja organisaatioiden rajojen. (Isoherranen ym. 2008, 37.) Moniammatillinen toiminta, joka ylittää hallinnollisia rajoja voi hankaloitua, mikäli hallinnolliset puitteet eivät tue joustavaa yhteistyötä (Karila & Nummenmaa 2001, 148.) Rajapinnoilla työskentely moniammatillisuuden toteuttamisessa sisältää haasteita, sillä oikeus tietojen vaihtamisesta aiheuttaa ajoittain epävarmuutta. Työntekijöille ei aina ole selvää, mitä tietoa on oikeus vaihtaa eri organisaatioiden välillä. Vanhempien kanssa toteutettavan kasvatuskumppanuuden merkitys nousee tässä vaiheessa ensiarvoisen tärkeäksi. Vanhempien lupa lasta koskeviin tiedonsiirtoihin vapauttaa organisaatioiden välisten rajojen ylityksiä.

Moniammatillisessa yhteistyössä on olennaista ottaa lapsen sosiaalinen verkosto toimintaan mukaan. Päätöksiä tehtäessä asiakkaan ja hänen läheisensä äänen tulisi kuulua keskusteluissa. (Isoherranen ym. 2008, 37–38.) Päiväkotityössä vanhempien ääni tulisi saada kuuluviin lasta koskevissa asioissa. Myös lapsen oma ääni tulee huomioida iän ja kehitystason mukaisesti. Moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa korostetaan moniäänisyyttä. Moniäänisyys on dialogisen keskustelun tyypillinen piirre, jonka tavoitteen mukaisesti erilaisia näkökulmia pohditaan rinnakkain. (Isoherranen 2005, 18, 25.)

Päiväkotityössä moniammatillisuuden tavoitteena voi olla esimerkiksi se, että moniammatillinen yhteistyö auttaa kehittämään uudenlaisia sekä yhteisiä työmenetelmiä ja työvälineitä. Lähtökohtana on, että näillä yhteisillä työvälineillä ja työmenetelmillä pystytään tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä paremmin. (Karila & Nummenmaa 2001, 131–132.) Työskenneltiin missä tahansa työympäristössä, moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa on huomioitava asiakaslähtöisyys ja vuorovaikutustietoinen yhteistyö. Tiedot ja eri näkökulmat kootaan yhteen ylittämällä tarvittaessa eri organisaatioiden rajoja. Moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa on huomioitava myös asiakkaan henkilökohtainen verkosto. Kuviossa 1 kuvataan moniammatillisen yhteistyön keskeisiä periaatteita.

KUVIO 1. Moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa korostettavia näkökulmia (Isoherranen 2005, 15–16)

4.1 Sisäinen ja ulkoinen moniammatillisuus päiväkodissa

Päiväkotiympäristössä toteutetaan sisäistä ja ulkoista moniammatillisuutta. Päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstö koostuu eri koulutuksen saaneista henkilöistä. Kun yhdistetään päiväkodin henkilökunnan eri ammattiryhmien edustajat työskentelemään yhdessä varhaiskasvatuksen työtehtäviä toteuttaen, kyseessä on sisäistä moniammatillisuutta. Sisäisen moniammatillisuuden toteuttamisessa korostuu jaettu asiantuntijuus. Työntekijät jakavat ammattitaitoaan ja osaamistaan sekä oppivat toisiltaan uusia työtapoja. Päiväkodin sisäisen moniammatillisuuden toteutumiseksi työntekijöiden on arvostettava ja kunnioitettava toistensa ammattitaitoa ja työpanosta. (Karila & Nummenmaa 2001, 41, 80.)

Ulkoinen moniammatillisuus on päiväkodin henkilökunnan yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa. Moniammatillinen verkosto luodaan päiväkodin ulkopuolella toimivien tahojen kanssa. Ulkoista moniammatillisuutta tarvitaan silloin, kun päiväkodin henkilökunnan oma osaaminen ei yksistään riitä lapsen edun turvaamiseen. Ulkoisessa moniammatillisuudessa henkilöstöt tulevat eri hallinnon alueilta, joten hallinnon rajojen ylitys kuuluu asiaan. Yhteistyöhön voi osallistua muun muassa päiväkodin, sosiaalitoimen ja terveystoimen edustajia (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 34). Kehittämällä moniammatillista toimintaa on mahdollisuus löytää uusia hallinnon rajoja ylittäviä työskentelymalleja ja osaamisen tehokasta käyttöönottoa. Lähtökohtana on tunnistaa oman työskentelyn rajat ja tiedostaa, mihin oma asiantuntijuus ja osaaminen riittävät. (Karila & Nummenmaa 2001, 146–147.)

4.2 Moniammatillinen yhteistyö työmenetelmänä

Moniammatillisia työmenetelmiä käyttäen päiväkotit pystyy paremmin tukemaan lapsia ja perheitä kokonaisvaltaisesti. Moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen mahdollistamiseksi työntekijöiden on sitouduttava yhteisten tavoitteiden noudattamiseen. Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluu olennaisesti ryhmän jäsenten välinen hyväksyvä ja luottamuksellinen ilmapiiri. Moniammatillisuuden toteuttamisessa korostetaan vuorovaikutustaitojen ja yhteistyöosaamisen merkitystä, jotta jaettu asiantuntemus saadaan nostettua esille. Moniammatilliseen yhteistyöhön tarvitaan muutakin kuin ryhmä eri ammattiryhmien edustajia. Mikäli ryhmä ei osaa toimia yhdessä ja jakaa osaamistaan, moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen ei onnistu. (Karila & Nummenmaa 2001, 85, 147.)

Moniammatillisessa yhteistyössä korostuu kaikkien ryhmän jäsenten kuuleminen. Tämä voi sisältää haasteita, sillä omaa osaamistaan täytyy tuoda esille, mutta siitä ei saa tulla pääasia. Muiden huomioiminen ja kaikkien näkökulmien huomioon ottaminen ovat työskentelyssä keskeisessä asemassa. Moniammatillisen yhteistyön esteenä voidaan pitää myös työntekijöiden keskinäistä kilpailua. Eri ammattiryhmien kilpaileminen keskenään vaikeuttaa moniammatillisen yhteistyön toteuttamista. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 34.) Lapsen edun näkökulmasta eri ammattiryhmien kilpaileminen ei tarjoa lapselle parasta saatavilla olevaa tukea. Moniammatillisen yhteistyön toimiessa moitteettomasti, tulevat kaikki resurssit lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi käyttöön.

5 KEHITTÄVÄ TYÖNTUTKIMUS PÄIVÄKOTITYÖN MUUTOSTEN KUVAAJANA

Kehittävä työntutkimus on lähestymistapa, jolla kehitetään ja tutkitaan työskentelyä ja organisaatioita. Se tähtää muutokseen, jossa yhdistyvät tutkimukset, käytännön kehittämistyö ja koulutukset. Kehittävän työntutkimuksen tarkoituksena on osallistaa työntekijää reflektoimaan ja muuttamaan omaa työtään. Menetelmä ei tuota työpaikoille valmiita ratkaisuja, vaan muokkaa työyhteisön sisällä olevia välineitä työskenteilyn erittelemiseksi ja uusien työtapojen suunnittelemiseksi. (Engeström 2002, 11–12.)

Tutkimuksessamme käyttämämme kehittävä työntutkimuksen menetelmä on suomalaisen akatemiaprofessori Yrjö Engeströmin kehittämä. Yksinkertaisuudessaan Engeströmin kehittävää työntutkimusta kuvaava toimintajärjestelmä sisältää vain muutamman kohdan; tekijän, välineen ja kohteen. Tekijä tarkoittaa joko yksittäistä toimijaa työyhteisössä tai koko tiimiä. Välineellä kuvataan käytössä olevia toimintamalleja ja työtapoja. Kohde on toimintajärjestelmän tärkein elementti. Se kuvastaa asiaa, johon tekijät pyrkivät vaikuttamaan ja mihin tulokseen toiminnalla pyritään. Engeströmin yksinkertainen toimintajärjestelmä ei ollut tarpeeksi kattava tutkimukseemme, joten käytämme tutkimuksessamme Engeströmin kehittämää laajennettua toimintajärjestelmää. Tässä mallissa kuvataan tekijän, välineen ja kohteen lisäksi myös kehittyvään toimintaan kuuluvat yhteisö, säännöt ja työnjako. Yhteisöllä tarkoitetaan toimintajärjestelmän kaikkia osanottajia, joilla on sama kohde. Työnjako puolestaan kuvaa päätösvallan ja tehtävien jakautumista eri osanottajien välillä. Säännöissä esitetään toimintaa ohjaavia normeja, asetuksia ja lakeja. (Engeström 2002, 44–46, Virkkunen, Engeström, Pihlaja & Helle 2001, 19.) Esitämme tutkimuksemme tulokset Engeströmin laajennettua toimintajärjestelmää mukaillen.

Kehittävä työntutkimuksen -menetelmä voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat historiallinen ajanjakso, nykytoiminnan malli ja lähikehityksen hahmottelu. Historiallisen ajanjakson tarkoituksena ei ole tuottaa laajaa historian teosta, vaan kuvata päiväkotityön aikaisempaa toimintajärjestelmää. Historiallisen ajanjakson kuvaus tehdään tyypillisesti rinnakkain kahdella eri tavalla. Paikallisella tasolla tarkastellaan kyseisen organisaation tai työpaikan kehitystä ja yleisellä tasolla keskitytään alan valtakunnalliseen kehitykseen. Tutkimuksessa esitämme historiallisen näkemyksen varhaiskasvatuksen kehityksestä yleisellä tasolla. Historiallisella kuvauksella ymmärretään nykyisten työkäytäntöjen muodostuminen ja toisaalta vältetään vanhentuneisiin työkäytäntöihin palaaminen. (ks. Engeström 2002, 135–137.)

Historiallisen ajanjakson aineistona käytetään tyypillisesti suullista perimätietoa ja löydettäviä dokumentteja. Pitkän työhistorian tehneiltä työntekijöiltä saatu suullinen perimätieto on tiedon konkreettisuuden vuoksi korvaamattoman arvokasta. (Engeström 2002, 137–138.) Tutkimuksemme historiallisen ajanjakson kokoamisessa hyödynsimme kirjallisuuden lisäksi kahdelta varhaiskasvatuksen parissa pitkään työskennelleeltä saatua haastattelumateriaalia. Engeströmiä mukaillen tehty historiallinen toimintajärjestelmämme täsmentää päiväkotityön muutospolkua kohti kehittyneempää toimintajärjestelmää. Suullisen perimätiedon ja kirjallisen materiaalin yhdistäminen tuo mielestämme monipuolisemman näkökulman päiväkotityön historiallisesta ajanjaksosta. Tutkimuksemme historialla tarkoitamme ajanjaksoa päivähoitolain alkuvaiheesta vuodelta 1973 lähtien. Luvun 1970 loppupuoli on analyysia varten haastattelemiemme varhaiskasvattajien uran alkuvaihetta. Päiväkotityön historiaa kuvaava toimintajärjestelmämme (kuvio 2, s. 36) kattaa myös 80- ja 90-luvut. Tultaessa 2000-luvulle on päiväkotityössä siirrytty nykyiseen toimintajärjestelmään. Historian ajanjakson kuvaaminen auttaa tulkitsemaan työyhteisössä ilmeneviä erilaisia käytäntöjä, työvälineitä ja ajattelumalleja (Engeström 2002, 139).

Nykyhetken toimintajärjestelmässä on kyse siitä, että jokin osatekijä toiminnassa on muuttunut tai kehittynyt siten, että muut osatekijät ovat ristiriidassa sen kanssa. Tällöin joudutaan arvioimaan muutosta myös käytettävissä välineissä eli työmenetelmissä sekä yhteisössä ja työnjaossa. Nivalan päiväkotien yhteistyötahot esitetään sivulla 46 (kuvio 3). Nykyisen toiminnan analyysistä käytetään myös nimitystä aktuaaliempiirinen analyysi. Aktuaaliempiirinen analyysi osoittaa ristiriitojen ilmenemisen käytännössä. Ristiriitojen tunnistaminen ja teoreettinen tulkinta on keskeinen tehtävä kehittävän työntutkimuksen analyyseissa, jotta toimintaa voidaan kehittää. Tyypillisiä käytettäviä aineistoja nykyisten ristiriitojen analyysin välineinä ovat muun muassa asiakkaiden ja työntekijöiden teemahaastattelut. (Engeström 2002, 139–140.) Tutkimuksessamme olemme käyttäneet teemahaastatteluja apuna nostamaan esille päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä tämän hetken varhaiskasvatuksen ristiriitatilanteista. Aktuaaliempiiristä toimintaa kuvaava toimintajärjestelmä esiintyy tutkimuksessamme tutkimustuloksia kuvaavassa kappaleessa (kuviot 4 & 5, s. 49–50).

Aktuaaliempiiristä analyysia seuraa lähikehityksen vyöhykkeen analyysi, jolla hahmotetaan työyhteisön ideaalitalanteen toimintajärjestelmää. Kyseisessä ideaalitalanteessa työyhteisössä esiintyvät ristiriidat ja epäkohdat on ratkaistu ja toiminnassa on siirrytty uudenlaiseen toimintamalliin. Uusi toimintamalli ei ilmaannu itsestään entisen toimintamallin jäänteistä. Uuteen toimintamalliin päästään työstämällä määrätietoisesti aikaisemman toimintamallin ristiriitoja. Ristiriitojen ratkaiseminen vaatii työyhteisöltä sitoutumista uusiin työkäytäntöihin sekä kykyä luopua aikaisemmista, riittämättömiksi osoittautuneista työtavoista. (Engeström 2002, 136, 144.)

Lähikehityksen vyöhykkeen tulee muodostua työntekijöiden näkökulmasta. Siinä korostetaan työntekijöiden omia ajatuksia ja ehtoja, joihin kuitenkin vaikuttaa suuresti, millaisia säännöksiä, suunnitelmia ja tavoitteita toimintaan liittyy yleisesti. Olennaista on se, miten organisaatiosta tulevat mallit ja vaatimukset kyetään käsittelemään sekä hyödyntämään niihin sisältyviä mahdollisuuksia. (Engeström 2002, 96.) Lähikehityksen vyöhykettä kuvaamamme toimintajärjestelmä (kuvio 6, s. 51) on muodostunut haastateltavien näkemyksistä, millaista toiminnan tulisi olla ja miten sitä pitäisi kehittää. Olemme lisänneet siihen mielestämme tarpeellisia kehittämiskohteita.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUKSEN KUVAUS

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä mahdollisti joustavuuden haastattelutilanteissa. Näin välttyimme väärinkäsityksiltä, koska pystyimme haastattelutilanteissa tarvittaessa tarkentamaan ja toistamaan kysymyksiä. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Käyttämällä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja teemahaastattelua saimme tutkimuksen kannalta laadukkainta tietoa.

6.1 Tutkimusaiheen valinta ja tarkoitus

Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys ja tutkimuksessa on syytä ilmaista, miten tutkimusaiheeseen on päädytty (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Tutkimusaiheemme on valittu Lapsen hyvä arki -hankkeeseen liittyvistä tutkimusehdotuksista. Aihe tutkimuksena kiinnosti meitä molempia ja tuki varhaiskasvatuksen suuntautumistamme. Lapsen hyvä arki -hankkeessa toimijoina ovat Kallion ja Selänteen (Haapajärvi, Pyhäjärvi, Kärämäki, Reisjärvi) peruspalvelukuntayhtymät sekä Koillismaahan (Kuusamo, Taivalkoski, Posio) kunnat. (Lapsen hyvä arki -hanke 1.3.2009–31.10.2011 2010.)

Aikaisempia opinnäytetyömme aihetta sivuavia tutkimuksia on tehty muutamia. Lähimpänä tutkimusaiheettamme olevia aikaisempia tutkimuksia löysimme kaksi. Tutkimukset liittyivät moniammatillisuuteen ja varhaiseen puuttumiseen. Moniammatillisuutta tarkasteleva työ on nimeltään *Moniammatillisen yhteistyön toimivuus erityistä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatuksessa Kouvolan kaupungin päivähoidossa* (Kähmi & Lamberg-Mikkonen 2005). Varhaista puuttumista käsittelevä työ on *Koko ajan tuntosarvet pystyssä. Varhainen puuttuminen Kiuruveden päiväkodeissa*. (Heikura, Rönkkö & Ylönen 2009.)

Lapsen hyvä arki -hanke on PaKaste -hankkeen alainen Pohjois-Pohjanmaan osahanke. PaKaste tarkoittaa Pohjoisen alueen Kaste -hanketta. Kaste-ohjelman tavoitteena on määrittää sosiaali- ja terveyshuollon yleiset toimenpiteet ja kehittämistavoitteet vuosille 2008–2011. Kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmasta hankkeelle myönnettiin valtionavustusta, jota haettiin vuonna 2009. (Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystalvet – kehittämisrakenne ja toimintamalli 1.3.2009–31.10.2011 2010.)

Lapsen hyvä arki -hankkeen tavoitteena on luoda toimivia lasten ja perheiden varhaisista tukea ja hyvinvointia palvelevia kumppanuus- ja yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken. Lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen lisäksi hankkeen päätaavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen sekä lapsi- ja perhepalveluiden vaikuttavuuden ja laadun parantaminen. Tähän liittyviä tavoitteita ovat varhaisen tunnistamisen ja tukemisen edistäminen, moniammatillisen kumppanuuden edistäminen sekä lasten ja perheiden parissa työskentelevien ammatillisen osaamisen kehittäminen. Lisäksi tavoitteina on asiakkaan osallisuuden huomioiminen ja koulutuksen, tutkimuksen ja käytännön työn välisen yhteyden kehittäminen. (Lapsen hyvä arki -hanke 1.3.2009–31.10.2011 2010.)

Lapsen hyvä arki -hankkeen lisäksi Nivala on ollut mukana myös muissa varhaiskasvatukseen liittyvissä hankkeissa. Näitä hankkeita ovat kunnallinen Varhainen vuorovaikutus -koulutus, seutukunnallinen Kasvun kumppanit -hanke ja valtakunnallinen Latu-hanke. Latu-hankkeen lyhennelmä tulee sanoista laatua opetukseen ja hankkeen tavoitteena oli kehittää erityistä tukea tarvitsevien lasten opetusta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia. Myös Kasvun kumppanit -hankkeessa pyrittiin lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen lisäksi ehkäisemään syrjäytymistä. Varhainen vuorovaikutus -koulutus, eli VAVU-menetelmä, on tapa ohjata päivähoito- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaa työskentelyssään varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Koulutuksessa on todettu vanhempien henkilökohtaisten ongelmien vaikuttavan vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin. Hankkeen tavoitteena oli valmistaa työntekijät kohtaamaan vanhemmat siten, että kohtaamiset edistäisivät koko perheen hyvinvointia. Toisena tavoitteena oli lisätä moniammatillista yhteistyötä perheiden tueksi. (Nivalan 0–5-vuotiaiden varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 8–9.) Edellä mainitut hankkeet eivät ole enää vireillä.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia, miten lapsen varhainen tuki toteutuu Nivalan kunnallisissa päiväkodeissa moniammatillista verkostoa hyödyntäen. Tarkoituksena oli selvittää, millaista Nivalan päiväkotien ulkoinen moniammatillisuus on ja miten sitä tulisi kehittää. Tutkimus painottuu kyseisten päiväkotien työntekijöiden näkemyksiin. Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaista Nivalan päiväkotien ulkoinen moniammatillisuus on ja miten sitä tulisi kehittää?
 - Minkä tahojen kanssa päiväkodit tekevät yhteistyötä?
 - Miten yhteistyötä toteutetaan?
 - Minkä tahojen kanssa päiväkodit toivovat yhteistyön kehittyvän?
 - Mitä uusia yhteistyötahoja kaivataan?
2. Miten lapsen varhainen tukeminen toteutuu Nivalan päiväkodeissa?
 - Miten varhainen tukeminen näyttäytyy päiväkodeissa?
 - Mitä varhainen tunnistaminen edellyttää?

6.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta

Opinnäytetyömme sisältö koostuu teorian tiedon lisäksi haastatteluista saamastamme materiaalista. Haastatteluihin osallistui Nivalan päiväkotien henkilökunnasta kolme toista työntekijää. Nivala on noin 11 000 asukkaan maaseutukaupunki Oulun läänin eteläpuolella. Kunnallisia päiväkoteja Nivalassa on viisi ja näissä päiväkodeissa on yhteensä keskimäärin 303 lapsipaikkaa. Perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa on yhteensä keskimäärin 174 lasta. Kyseiset otokset ovat vuodelta 2009. Vuonna 2008 koko väestöstä 0–6-vuotiaiden osuus oli noin 11 prosenttia. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010–2013 2010, 7.) Olemme valinneet opinnäytetyöhömme kohderyhmäksi kaikki Nivalan viisi kunnallista päiväkotia, kuten tutkimustoiveena oli. Nivala on kuulunut vuodesta 2008 lähtien peruspalvelukuntayhtymä Kallioon. Nivalan lisäksi kuntayhtymä Kallioon kuuluvat Ylivieskan kaupunki sekä Sievin ja Alavieskan kunnat. 2010 vuoden alussa koko Kallion alueen väestömääräksi laskettiin noin 32 900 asukasta.

Kohderyhmämme päiväkodit ovat Knuutinpuhdon, Peltopuiston, Pirttirannan, Vilkun ja Nokelan päiväkodit. Lapsipaikkoja Knuutinpuhdossa on 35, Peltopuistossa 60, Pirttirannassa 36, Vilkunassa 71 ja Nokelan vuoropäiväkodissa 70 lapsipaikkaa. Päiväkotien kesken lasten ikä vaihtelee. Knuutinpuhdon päiväkotia on suunnattu 3–6-

vuotiaille lapsille, Nokelan ja Vilkunan päiväkodit 1–6-vuotiaille lapsille ja Peltopuiston ja Pirttirannan päiväkodeissa ikä vaihtelee 0–6-vuotiaiden välillä. (Päiväkodit 2010.) Työssämme kohderyhmänä ovat näissä päiväkodeissa työskentelevä varhaiskasvatushenkilöstö, joille myös haastattelukysymykset osoitetaan. Kohderyhmänä ovat välillisesti myös lapset, koska tutkimus tehdään lasten parhaaksi ja heille suunnattua kasvatustyötä ajatellen. Tässä tutkimuksessa haastattelut on suunnattava varhaiskasvatushenkilöstölle tutkimuksen luonne huomioiden. Tutkimusluvan saimme helmikuussa 2011 (liite 1).

6.3 Tutkimusmenetelmän valinta ja aineiston analysointi

Valitsimme opinnäytetyömme haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, joka on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Nimensä mukaisesti teemahaastattelussa edetään ennalta määriteltujen, tutkimuksen kannalta olennaisin teemoin. Teemahaastattelussa korostuu haastateltavien omat näkemykset ja kokemukset, joita halusimme nostaa esille. Tämä haastattelumuoto toi enemmän ja vapaammin haastateltavien äänen kuuluviin, kuin suljetut kysymykset. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2009, 47–48.) Näin vältimme sen, että kysymykset olisivat ohjailleet liikaa vastausten muodostumista. Tällä menetelmällä saimme myös asiantuntevampaa tietoa kuin muodostamalla liian tarkkoja ja asioita poissulkevia kysymyksiä.

Teemahaastattelu ei kuitenkaan ole täysin vapaa haastattelutyylä, sillä haastattelutilanteissa esitimme tarkentavia kysymyksiä saadaksemme tutkimuskysymyksiin vastaukset. Lisäksi pystyimme pitämään keskustelutilanteen tutkimusaiheessa. Valitsimme haastattelumuodoksi ryhmähaastattelun, koska tällä tavalla saimme laajempaa ja monipuolisempaa tietoa kuin yksilöhaastatteluilla. Haastateltavat pystyivät ryhmätilanteessa keskustelemaan myös keskenään ja kommentoimaan toistensa näkökulmia. Ryhmätilanteessa haastateltavat pystyivät myös vapaasti tukemaan ja täydentämään toistensa vastauksia.

Ennen varsinaista haastattelua testasimme haastattelukysymysten toimivuuden tutkimuksesta ulkopuolella olevassa päiväkodissa. Muokkasimme haastattelurunkoa kyseisestä päiväkodista saatujen korjausehdotusten mukaisesti. Tämä osoittautui hyödylliseksi ja auttoi sitä, että varsinaiseen haastattelutilanteeseen mennessämme epäolennaiset kysymykset ja väärinymmärrykset jäivät pois. Lopullinen teemahaastattelurunko osoittautui toimivaksi (liite 2).

Haastattelut tehtiin jokaisessa päiväkodissa ryhmäteemahaastatteluina siten, että teimme neljä erillistä haastattelua. Yhdellä haastattelukerralla haastattelutilanteessa oli mukana kahden päiväkodin henkilökuntaa. Näillä päiväkodeilla on sama johtaja ja kyseisten päiväkotien haastatteluiden yhdistäminen käytännön järjestelyiden sujumisen vuoksi oli hänen toiveensa. Haastatteluihin osallistui päiväkotien henkilökunnasta kahden päiväkodin osalta kolme henkilöä, yhdestä päiväkodista neljä henkilöä ja kahden päiväkodin yhdistettyyn haastatteluun yhteensä kolme henkilöä. Kolmannessa haastattelutilanteessa huomasimme, että vastauksissa alkoi esiintyä samoja piirteitä verrattuna kahteen edelliseen haastattelutilanteeseen. Viimeisen haastattelutilanteen jälkeen aineiston kylläntyminen osoitti haastatteluja olleen riittävästi. Haastattelut nauhoitettiin ja jokainen haastattelu kesti noin tunnin. Nauhoituksen lisäksi haastattelutilanteista tehtiin muistiinpanoja. Haastattelut toteutettiin kesäkuussa 2011.

Haastattelut sujuivat pääsääntöisesti hyvin. Teemahaastattelurunkoon ei kuitenkaan kaikissa paikoissa ollut tutustuttu etukäteen, kuten olimme toivoneet. Haastatteluteemoihin tutustuminen etukäteen olisi auttanut perusteellisempien vastausten muodostumista, eivätkä kysymykset olisi tulleet niin yllätyksinä. Muistutuksistamme huolimatta tieto haastattelukäynnistämme ei ollut saavuttanut yhden päiväkodin henkilökuntaa. Haastattelutilanteeseen osallistuminen yllättäen vaikutti siten, että kyseisestä päiväkodista saatu haastattelumateriaali oli hieman niukempaa.

Tutkimuksessamme käyttämäämme Yrjö Engeströmin kehittävän työntutkimuksen historiallisen analyysin kokoamiseen kuuluu tyypillisesti suullisen perimätiedon hyödyntäminen. Historiallista analyysia varten haastattelimme kahta pitkän työkokemuksen omaavaa varhaiskasvatuksen työntekijää (liite 3). Haastattelu toteutettiin avoimena parihaastatteluna eräässä Haapajärven päiväkodissa alkusyksyllä 2011. Valitsemalla haastattelupaikkakunnaksi Haapajärven, keräämämme aineisto ei jäänyt pelkästään paikalliselle tasolle. Saimme aineistoa varhaiskasvatuksen muutoksista yleisesti, sillä varhaiskasvatuksen kehityshistoria on koko yhteiskunnassa lähes samanlainen. Oppinäytetyömme varsinainen tutkimusmateriaali koostuu Nivalan kunnallisista päiväkodeista saadusta haastattelumateriaalista. Historiallisen analyysin haastattelu oli onnistunut ja saimme hyödyllistä materiaalia käytettäväksi kirjallisuuden rinnalla.

Tutkimusaineiston analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Karkeasti jaoteltuna aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analysoinnin voi jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Nämä vaiheet ovat aineiston redusointi, klusteroin-

ti ja abstrahointi. Toisilta nimiltään nämä ovat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aloitimme aineiston käsittelyn litteroimalla nauhoitetut haastattelut sanatarkasti. Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin säilyttämiseksi koodasimme tutkimukseen osallistuneet päiväkodit ja haastateltavat. Päiväkotien koodauksessa käytimme juoksevaa aakkostusta (A–E) ja haastateltavien henkilöiden koodauksessa juoksevaa numerointia (1–13). Aineiston litterointi sujui hyvin ja haastateltavat erottuivat nauhalta helposti haastattelun ohella tehtyjen tarkentavien muistiinpanojen ansiosta. Haastateltavien päällekkäin puhuminen on tyypillistä ryhmähaastattelussa, joten muistiinpanot helpottivat myös päällekkäisten puheiden purkamisessa. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 68 sivua.

Jatkoimme aineiston käsittelyä lukemalla litteroitua tekstiä huolellisesti. Sovimme eri teemoille erilaiset värikoodit ja alleviivasimme tekstiä sen mukaisesti. Sen jälkeen poimimme aineistosta erilliselle paperille tutkimuskysymykseen vastaavia alkupe-
räisilmauksia. Pelkistimme alkuperäisilmauksia ja etsimme niistä yhtäläisyyksiä sekä ryhmittelimme niitä yhtäläisyyksien mukaan. Luokittelimme aineistoa sijoittamalla yhtäläisiä pelkistettyjä ilmauksia teemahaastattelussa olleiden teemojen alle alaluokiksi. Huomasimme teemahaastattelurungon olleen toimiva, sillä pystyimme sijoittamaan pelkistetyt ilmaukset selkeästi eri teemojen alle. Lisäksi haastatteluissa oli vain vähän tutkimuksesta ulkopuolella olevaa keskustelua.

Aineiston abstrahointivaiheessa karsimme aineistosta pois kaiken tutkimuksemme ulkopuolelle jäävän tiedon. Jatkoimme aineiston analyysia muodostamalla alaluokista edelleen yläluokkia siten, että yläluokat vastasivat teemahaastattelurungon teemoja. Yhdistämällä ja avaamalla yläluokat saimme vastauksen tutkimuskysymykseemme Nivalan kunnallisten päiväkotien ulkoisesta moniammatillisuudesta ja varhaisesta tukemisesta.

6.4 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista selittää, miten tutkimusaineisto on koottu ja analysoitu. Tutkimustulokset tehdään ymmärrettäviksi selittämällä tutkimusaineiston käsittely yksityiskohtaisen tarkasti. Luotettavassa tutkimuksessa on kerrottu tutkimuksen tekemiseen liittyvistä eri vaiheista ja pohdittu näihin vaiheisiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141.) Edellisessä kappaleessa

olemme selittäneet mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessimme vaiheet, jotta lukijalle tulisi selkeä käsitys siitä, miten tutkimustuloksiin on päädytty.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta haastateltavien vapaaehtoinen osallistuminen tutkimukseen on olennaista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 27). Tutkimuksemme kohderyhmän päiväkodit ja haastateltavat olivat tutkimuksen teossa mukana vapaaehtoisesti. Haastatteluiden nauhoitukseen oli haastateltavien lupa ja kohtelimme haastateltavia kunnioittavasti tutkimuksen eri vaiheissa. Huolehdimme, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt säilyivät anonyymeinä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkimuksen tekemiseen liittyen hoidettiin asianmukaiset sopimukset, jotka hyväksyttiin sekä meidän oppilaitoksessa että Peruspalvelukuntayhtymä Kallion tutkimuksista vastaavalla varhaiskasvatuksen palvelujohtajalla.

Opinnäytetyömme raportin teimme noudattaen tieteellisen tutkimuksen raportoinnin ohjeita. Käytimme tutkimuksessamme tuoreimpia saatavilla olevia lähteitä monipuolisesti, mikä myös lisää tutkimuksen luotettavuutta. Emme plagioineet toisten kirjoittamia tekstejä, vaan merkitsimme lainatut lähteet asianmukaisesti. Suomenkielisen aineiston lisäksi perehdyimme myös viitekehiksemme englanninkieliseen aineistoon. Tutkimuksen pohdintavaiheessa olemme tuoneet rehellisesti esille tutkimustuloksiin mahdollisesti vaikuttavat tekijät sekä pohtineet kriittisesti tutkimusprosessiamme. Olemme myös maininneet opinnäytetyömme aiheita sivuavat aikaisemmat tutkimukset.

Teemahaastatteluilla saatua aineistoa käsittelimme asianmukaisesti kunnioittaen haastatteluihin osallistuneita henkilöitä. Käytimme hankkimaamme materiaalia vain tähän tutkimukseen ja tutkimuksen valmistumisen jälkeen hävitimme keräämämme aineiston asiaankuuluvasti. Haastattelumateriaalin luotettavuuden ja haastateltavien oman äänen esille saamisen kannalta on olennaista, että haastattelutilanteessa emme liiaksi ohjaillleet keskustelua. Teemahaastattelurungon toimivuutta vahvisti ennen varsinaista haastattelutilannetta tekemämme koehaastattelu.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelemme päiväkotien varhaiskasvattajien haastatteluilla saadut tutkimustulokset. Tutkimustuloksissa käsittelemme Nivalan kunnallisten päiväkotien ulkoisen moniammatillisuuden toteutumista ja ulkoisen moniammatillisuuden kehittämistä varhaisen tuen näkökulmasta. Tutkimustuloksissa esiintyvät tahot on nostettu selkeästi esille, jotta moniammatillisuuden ja varhaisen tukemisen kehittämistarpeet ovat selkeästi löydettävissä. Tutkimustulosten alussa esitämme päiväkotityön historian muutoksia.

7.1 Päiväkotityön historian kehityskulku

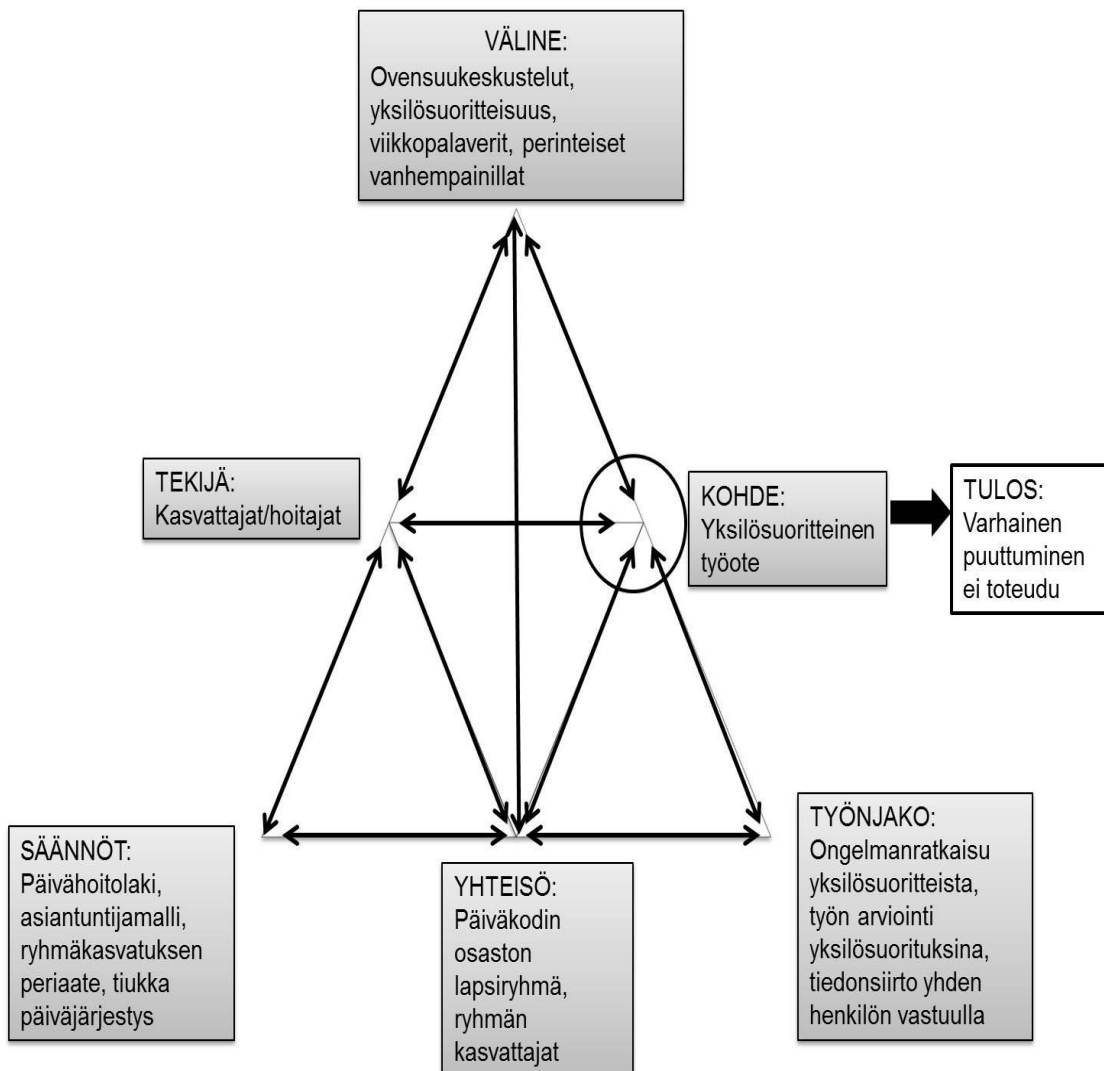
Aikanaan toimintamalli päiväkodeissa on ollut hyvin yksilösuoritteista ja talon sisällä tapahtuvaa, jota ohjasi tiukat rutiinit. Lapset kasvatettiin ryhmäkasvatuksen periaatteen mukaisesti samalla muotilla, eikä yksilöllistä ja lapsikeskeistä kasvatusta juuri esiintynyt. Erilaiset päivätuokit perustuivat siihen, että kaikki lapset tekivät samaa asiaa yhtä aikaa. Historiallisen ajanjakson haastattelussa nousi esille, että tuolloin jo varhaiskasvattajien koulutuksessa painotettiin lasten ryhmäkasvatusta. Nykyään on siirrytty lapsilähtöisempään, vapaampaan ja yksilökeskeisempään varhaiskasvatukseen. Haastatteluista ilmeni myös, että haastateltavien alkutaipaleen varhaiskasvatuksen ryhmäkasvatuksesta on siirrytty kasvatuksen ja elinikäisen oppimisen näkökulmaan.

Haastateltavien työntekijöiden mielestä suurin kehitys päiväkodin menneestä toimintajärjestelmästä tähän päivään tultaessa koski tietojen kirjaamista ylös. Lapsihavainnointia on jossain muodossa ilmennyt aina, mutta havaintoja ei ennen kirjattu mihinkään ylös. Päiväkotien sisäinen palaverikäytäntö ei myös ollut vakiintunut vielä systemaattiseksi. Työskentely on muuttunut nykyään entistä tavoitteellisemmaksi ja samalla myös vaatimustaso työtä kohtaan on noussut valtavasti. Nykyään työntekijöiltä edellytetään vähintään kolmeen koulutukseen osallistumista vuoden aikana, kun ennen lisäkoulutuksia oli tarjolla harvakseltaan. Nykyisin myös lasten vanhemmat osavat vaatia työskentelyltä enemmän.

Kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa toteutettiin päivähoidon menneen toimintajärjestelmän mukaisesti lyhyinä ovensuukeskusteluina lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Yksilölliset lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut otettiin käyttöön vasta 2000-luvulle tultaessa. Muutenkin päiväkotien ulkoinen moniammatillinen yh-

teistyö oli vielä hyvin suppeaa, verraten nykyään käytössä olevaan päiväkotien ulkoiseen moniammatilliseen verkostoon. Haastattelusta kävi ilmi, että keskeisimmät yhteistyötahot historiallisella ajanjaksolla olivat kasvatus- ja lastenneuvolat.

Päivähoitopaikan saatavuuden suhteen tapahtui positiivinen muutos vuonna 1996. Tästä lähtien jokaisella alle kouluikäisellä on ollut lain mukainen subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan. Aikaisemmin sosiaalilautakunta valitsi lapset päivähoitoon. (Ikola-Norrbacka 2004, 23.) Myös ryhmäkokojen suuruudessa on tapahtunut huomattavia muutoksia parempaan suuntaan tähän päivään tultaessa siten, että nykyään lapsimäärä on suhteutettuna työntekijöiden määrään ja koulutukseen (Lujala 2001, 107). Kuvio 2 hahmottaa päiväkotityön historian muutoksia.

KUVIO 2. Päiväkotityön historian kuvaus Engeströmin (1995) toimintajärjestelmää mukailten

Kuviossa olevat nuolet kuvaavat sitä, että kaikki osatekijät vaikuttavat toisiinsa ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Eri suunnilta tulevien osatekijöiden kohtaamisista muodostuu epävarmuuden ja tulkinnan alue. Kuviossa oleva ympyrä kuvastaa kyseistä epävarmuuden aluetta. Tämä alue on heikosti tunnettua maaperää, jota hahmotetaan ja rakennetaan samalla kun siellä edetään. (Engeström 2002, 46, 94.)

7.2 Kumppanuusmallin toteuttaminen vanhempien kanssa

Päiväkotien merkittäviin yhteistyökumppaneihin kuuluu hoitolasten vanhemmat. Vanhempien kanssa tapahtuva kasvatuskumppanuus on tärkeä osa työntekijöiden varhaiskasvatustyötä. Suhde lapsen vanhempiin luodaan jo päivähoidon aloitusvaiheessa, lapsen kotiin tehtävillä kotikäynneillä. Päiväkodin varhaiskasvattajat kokivat tärkeäksi nähdä lapsi omassa ympäristössään kotona, missä lapsen käyttäytymistä voi seurata luonnollisimmillaan. Kotikäynnit päivähoidon aloitusvaiheessa ovat olleet Kallion alueen käytäntönä vuodesta 2007 lähtien. Nivalassa on toiminut yksi päiväkotikotikäyntien käynnistämisyksikkö pilottipäiväkotina ja päiväkodit kokivatkin omassa kunnassa kotikäyntien vakiintuneen hyvin heidän työtapoihinsa. Päiväkodin puolelta tarjotaan kotikäyntiä lapsen kotiin, mutta vanhemmilla on vapaus päättää siihen suostumisesta. Oma koti on jokaisen yksityisaluetta ja hoidon alkuvaihetta koskevat asiat voi hoitaa myös päiväkodissa. Kotikäynteihin vanhempien puolelta on suhtauduttu lähes poikkeuksetta positiivisesti ja työntekijät kokivat sen luottamuksen osoituksena päiväkotia kohtaan. Usein kotikäynneillä ollut työntekijää lähestytään helpommin vaikeammissa lasta koskevissa asioissa.

Lapsen vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen luottamuksellinen kasvatuskumppanuus helpottaa avointa keskustelua eteen tulevista lasta ja perhettä koskevissa asioissa. On tärkeää osoittaa työskentelevänsä samalla puolella lapsen vanhempien kanssa lapsen etua ajatellen. Silti on uskallettava tuoda omaa ammatillisuutta esille tilanteissa, joissa vanhempien näkemys lapsen edusta ei vastaa varhaiskasvattajan näkemystä. Työntekijöiden mielestä kasvatuskumppanuuden toteutumiseen vaikuttaa merkittävästi vanhempien asenne ja aktiivisuus työntekijöiden kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan.

Lapsen tuonti- ja hakutilanteet ovat osa tärkeää vuorovaikutusta vanhempien kanssa. Näissä tilanteissa työntekijät kokivat luontevaksi nostaa esille lapsen liittyviä huolia. On paljon vanhemmista kiinni, miten he kokevat tarvetta keskustella tuonti- ja hakutilanteissa työntekijöiden kanssa. Osa vanhemmista kertoo perusteellisesti, miten lapsen kanssa on kotona mennyt ja haluaa myös kuulla tarkasti päivän tapahtumista hoitopaikassa. Toisille vanhemmista riittää jos hoitopaikassa menee hyvin, eikä muuta tietoa koeta tarpeelliseksi vaihtaa.

Päiväkodin varhaiskasvattajien mielestä perheiden hyvinvointiin ja jaksamiseen pitää keskittyä huomattavasti enemmän. Vanhemmiksi tullessaan perheitä pitäisi tukea niin, että vanhemmuus lähtisi heti alussa rakentumaan oikeaan suuntaan. Työntekijöiden mielestä yhteiskunnan kannalta olisi järkevää panostaa perheisiin ennaltaehkäisevästi, jotta perheet saisivat oikeanlaisia malleja vanhemmuuteen liittyen. Perhetä tukevilla toimenpiteillä ja niin sanotusti äidiksi ja isäksi kasvattamisella voitaisiin ehkäistä jopa perheiden hajoamista. Näkemyksenä oli tarve jonkinlaisten vauva- tai perheryhmien perustamiselle myös Kallion alueelle. Näissä ryhmissä pohdittaisiin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä kysymyksiä ja keskusteltaisiin perheen sisäisistä asioista. Ryhmissä olisi tärkeää nostaa esille myös aviopuolisoiden ja avopuolisoiden väliseen suhteeseen vaikuttavia tekijöitä. Ryhmissä korostuisi vertaistuen merkitys ja siellä vanhemmat voisivat kohdata samassa elämäntilanteessa olevia perheitä. Vanhempien valistuksella on tärkeä merkitys myös lapsen kokonaisvaltaisen tuen kannalta. Jossain määrin löytyy vielä vanhempia, joilla on vahvoja ennakkoluuloja lapsen erityiseen tukeen liittyen.

Koska vanhempiakin on monenlaisia. Että on vielä niitä vanhempia jos jonkun ottaa huolen puhheeks niin, että joutuuko se nyt sinne apukouluun.

Että se yhteistyö loppuu kokonaan. Että nyt se on leimattu.

Elikkä kyllähän siinä tietynlaista valistamisen paikkaakin vois vähän, että mitä nää lasten huolet nykyään on, että ei ne oo apukouluun menossa jos niillä on huolia.

Lasten vanhemmille järjestettäviä vanhempainiltoja voi päiväkodin varhaiskasvattajien mielestä kehittää. Vanhempainilloissa olisi hyvä olla eri alojen asiantuntijoita kertomassa lapsen kasvusta ja kehitysvaiheista. Vanhemmat saisivat tärkeää tietoa lapsen arjen haasteista ja niiden ratkaisemisesta. Heille muodostuisi selkeämpi käsitys

siitä, mitä mahdollisia asioita lapsen kehityksen aikana voi tulla vastaan ja miten niihin tulisi reagoida. Tarkoituksena olisi saada vanhemmat ymmärtämään, että otettaessa esille huoli lapsesta tai pohdittaessa mahdollisia tukitoimia hänelle, kyse ei ole välttämättä mistään poikkeavasta tai vakavasta asiasta. Vanhemmille selvennettäisiin, että tietyt asiat kuuluvat lapsen kehitysvaiheisiin ja usein ne ovat ohimeneviä.

7.3 Terveystuella lapsen varhaisen tuen tahona

Tutkimushaastatteluissa korostui päiväkotien ja neuvolan välisen yhteistyön huomattava muuttuminen. Merkittävin muutos koskee LENE-arvioiden tekemisen siirtämistä neuvolaan. LENE on leikki-ikäisen lapsen neurologinen arviointi, jonka sisältöalueita ovat muun muassa motoriikan, vuorovaikutuksen, kielellisen kehityksen ja tarkkaavaisuuden arvioiminen. Edellisten asioiden arviointiin neuvola pyytää tueksi vanhempien ja hoitopaikan näkemyksiä lapsen kehityksestä. (Valtonen 2009, 32.) Aikaisemmin LENE-arviot tehtiin lapselle tutussa päiväkotiympäristössä. Arvion tiedot lähetettiin automaattisesti neuvolaan, jotta mahdolliset huomioitavat asiat olivat myös terveydenhuollon nähtävissä. Sekä päiväkoti että neuvola saivat lasta koskevat arvion tiedot käyttöönsä. Muutoksen myötä LENE-arvioiden tulokset eivät enää saavuta päiväkoteja tarpeeksi hyvin. Arvion tulosten siirtäminen neuvolasta päiväkotiin on lapsen vanhempien vastuulla. Koska LENE-arvion tuloksia ei siirretä automaattisesti päiväkotiin, arviota koskevat tiedot jäävät usein neuvolaan. Elleivät vanhemmat ole aktiivisia lasta koskevan tiedonsiirron suhteen, mahdolliset lapsessa huomioitavat havainnot jäävät päiväkodin työntekijöiltä tietämättä. Päiväkodin varhaiskasvattajien mielestä yksi hyvä työväline otettiin heiltä pois. Varhainen tuki ja tuen tarpeen tunnistaminen eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Päivähoidon puolelta kritisoidaan LENE-arvioiden tekemistä neuvolassa. He kokivat, että tutussa päiväkotiympäristössä ja tutun aikuisen kanssa lapsi näyttää paremmin koko osaamisensa ja tämä varmistaisi arvion luotettavuutta. Yleinen kokemus oli, että tiedonsiirto päiväkodin ja neuvolan välillä on mennyt huonompaan suuntaan. Esimerkiksi tieto, että arvioihin kuuluu myös päivähoidon tekemä osuus, ei ollut saavuttanut erään päiväkodin henkilökuntaa. Tieto päiväkodin LENE-arvioon tekemästä osuudesta saapui työntekijöille lapsen vanhemman kautta. Päiväkodin työntekijät kokivat, että tieto LENE-arvioiden tuloksista on arvokasta tietoa heidän työskentelynsä ja lapsen edun kannalta. Tieto LENE-arvion tuloksista mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen tukemisen.

Toivomuksena oli, että huolen havaitessaan neuvola ottaisi kaikissa asioissa herkemmin yhteyttä päiväkotiin. Yhteydenpidon vähenemisen lisäksi yhteiset palaverit neuvolan kanssa ovat vähentyneet. Vähentyneen yhteydenpidon syinä arveltiin olevan resurssipula ja kiire neuvolan puolella. Myös kuntayhtymämuutoksen ajateltiin vaikuttavan asiaan ja yhtenäisen toimintamallin löytymiseen tiedettiin kuluvan aikaa.

Eri käytännöt on eri paikkakunnalla ja toimintakulttuurit. Niin kyllähän se niinku vaikuttaa. Ja että se vie aikaa se yhtenäistäminen. Se ei tapahdu hetkessä kun miettii nuiita kuntaliitoksia mitä on aikasemmin ollu niin puhutaan, että voi mennä kymmenenkin vuotta ennen kuin toiminta alkaa olla samanlaista. Pitkiä aikoja on ollu eri käytäntöjä eri paikoissa.

Päiväkodin työntekijät miettivät mahdollisia ratkaisuja LENE-arvioiden tiedon siirtymiseen liittyen. Käytäntönä voisi olla, että neuvolasta lähetetään automaattisesti jokaisen lapsen arvio päiväkotiin, vanhempien suostumuksella. LENE-arvion siirtämistä neuvolasta päiväkotiin ei jätettäisi vanhempien vastuulle, jolloin arvio tavoittaisi todennäköisemmin päiväkodin työntekijät. Tiedonsiirron parantamiseksi ei tarvitse tehdä suuria muutoksia, vaan pienilläkin ratkaisuilla pystytään parantamaan tiedonkulkua.

Ois vaan rasti ruutuun, että saapko lähettää kopion päiväkotiin.

Niimpä. Se neuvola panis sisäisessä postissa. Kun se jää vanhemman vastuulle, se on oikeesti vapaaehtoinen, että tuotko sää sen. Ne voi sanoa, että viethän, mutta ne ei voi niinkö sanoa, että sun on vietävä se tieto myös päiväkotiin. Se jää sitten vanhemman jokkaisen ite mietittäväks, että tuoko sen.

Oulun yliopistollisen sairaalan (OYS) kanssa toimitaan yhteistyössä muun muassa lapsen diagnooseja koskevien asioiden yhteydessä. Lisäksi OYSista tullaan tarvittaessa päiväkotiin kertomaan lasta koskevasta erityissairaudesta. Asiantunteva tieto on päiväkodin työntekijöiden oikeanlaisen toiminnan kannalta tärkeää. Lasten perheitä helpottaa, että päiväkodissa osataan toimia oikealla tavalla lapsen terveyttä koskevissa asioissa. Lapsen terveydenhoidosta saadaan tietoa tarvittaessa myös terveyskeskuksesta. Psykologin palveluita päiväkodit käyttivät esimerkiksi perheiden kriisitilanteissa. Kriisitilanteita ovat muun muassa kuolemantapaukset perheessä, vanhempien avioero ja perheessä tapahtuvat onnettomuudet. Myös kouluun siirtymisen vaiheessa päiväkodit toimivat yhteistyössä perheneuvolan psykologien kanssa, jos lapsen kouluvalmiutta on syytä pohtia tarkemmin.

Opinnäytetyön haastatteluista nousi esille päiväkotien yhteistyö lapsen tukemiseen osallistuvien terapiatahojen kanssa. Moniammatillista yhteistyötä toteutetaan puheterapeutin, toimintaterapeutin ja fysioterapeutin kanssa. Erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatus- ja kuntoutussuunnitelmia laadittaessa terapeuttien läsnäolo koettiin tärkeäksi. Jaettu asiantuntijuus auttaa kokoamaan näkemyksiä yhteen ja sopimaan lasta koskevista yhteisistä tavoitteista. Terapiapalveluiden saatavuudessa on huomattavia eroja ja kävi ilmi, että vanhempien aktiivisuudella on iso merkitys prosessissa. Terapiaan pääsyn esteenä saattaa myös olla resurssipulasta johtuvat pitkät jonot. Terapian tarpeen havaitsemisesta on pitkä matka terapian alkamiseen ja työntekijöiden mielestä diagnoosiyhteiskunnan olemassaolo näkyy prosessissa. Terapiapalvelut edistävät lapsen varhaista tukea, mutta palvelujen saaminen ei tapahdu riittävän varhaisessa vaiheessa.

Esimerkiksi jos lapsi tarvitsee toimintaterapiaa, puheterapiaa, niin se prosessi mistä se lähtee niin siinä menee hirviän kauan aikaa, että se lapsi tulee saamaan sitä terapiaa. Kun ne laput käypi Oulussa ja ne käy tuolla ja täällä, niin siinä menee hirveästi aikaa että saahan se homma pyörimään. Minusta oikein turhaa aikaa. Se lapsi tavallaan kärsii siitä ajasta, kun siinä saattaa puoli vuottakin mennä.

Haastateltavat kritisoivat päiväkotien nykyistä käytäntöä lapsen avustajien kohdalla. Avustajat vaihtuvat todella useasti, sillä usein lapsen avustaja tulee työvoimatoimiston välityksellä ja työskentelee lapsen kanssa ainoastaan kolme kuukautta. Sen jälkeen hänen tilalleen tulee uusi avustaja, joka työskentelee saman aikaa kuin edeltäjänsä. Lyhyet työjaksot eivät motivoi riittävästi avustajia ja samalla lapsen etu kärsii. Yleisesti ottaen työvoimatoimiston välityksellä tulevilla lyhytaikaisilla työntekijöillä ei ole riittävää koulutusta avustajan työhön.

Kaikkein eniten siinä kärsii se lapsi. Eikä siihen ees saa semmosta moniammatillista yhteistyötä sillä lailla pellaamaan, kun ajatellaan että semmonen ihminen joka on jatkuvasti sen tiimin kanssa.

Työntekijöiden mielestä avustajan paikka pitää laittaa virallisesti auki ja hakea pätevää avustajaa, jolla on asianmukainen koulutus huomioiden lapsen diagnoosi. Päteviä avustajia on tarpeeseen nähden suhteellisen vähän ja avustajaresurssi on laitettu minimaalisen pieneksi. Hakukriteerit täyttävän avustajan ja lapsen suhde olisi pysyvämpi, jolloin myös työskentelyn tavoitteet täyttyisivät paremmin. Avustajalla olisi aikaa luoda toimiva suhde sekä lapseen että tarvittavaan yhteistyöverkostoon. Mo-

niamatillisen verkoston tunteva avustaja pystyisi vastaamaan lapsen tuen tarpeeseen verkostoa hyödyntäen. Työntekijät ymmärsivät, että työvoimatoimiston välityksellä tulleiden on tärkeä saada työkokemusta, mutta lapsen etua ei saa ohittaa. Päiväkodissa työskentelyn lähtökohtana on lapsen hyvinvointi.

7.4 Sosiaalitoimi varhaiskasvattajan tukena

Päiväkodit toimivat tarvittaessa yhteistyössä myös sosiaalitoimen kanssa, joka on merkittävä yhteistyökumppani päiväkodeille. Yhteistyötä toteutetaan muun muassa lastensuojeluasioiden yhteydessä. Jos lapsen hyvinvoinnissa on havaittavissa puutteita, on päiväkodin työntekijöillä viran puolesta ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun. Yhteydenotosta sosiaalitoimeen on velvollisuus kertoa lapsen vanhemmille. Enimmäkseen päiväkodin työntekijöiden kokemus oli, että tiedonkulku sosiaalitoimen kanssa on vuorovaikutteista ja toimii tilanteissa, joissa lapsella on lastensuojelun asiakkuus.

Kyllä soitetaan ja kysytään, että onko lapset tulleet päiväkotiin, koska näiden lasten on oltava. Täältä soitetaan perheeseen ja sitten voidaan samanaikaisesti soittaa myös tänne sosiaalitoimeen ja he soittavat perheeseen. Eli tämä on tämmönen rengas.

Sosiaalitoimen kanssa toimitaan yhteistyössä myös moniammatillisten palaverien merkeissä. Jo päivähoidon hakuvaiheessa sosiaalitoimelta voi tulla hakemuksen mukana liitteenä lausunto, jossa kiireellisten lastensuojelullisten syiden vuoksi sijoitus päiväkotiin lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä on välttämätöntä. Tällaisissa tilanteissa palaverin tarve on jo ennen lapsen päivähoidon aloittamista. Hyväksi käytännöksi koettiin lastensuojelun työntekijän palaverissa täyttämä yhteistyölomake. Lomakkeeseen kirjataan yhdessä vanhempien kanssa päivähoidon tavoitteet ja nostetaan avoimesti esille, miksi lapsi tarvitsee päivähoitoa. Samalla sovitaan päivähoitoon liittyvistä yhteisistä sopimuksista, esimerkiksi lapsen hoitoaikojen noudattamisesta.

Vastauksista nousi esille yhden päiväkodin näkökulmia siitä, että yhteistyö sosiaalitoimen kanssa ei ole riittävää ja tarpeeksi vuorovaikutteista lapsen varhaisen tukemisen vaiheessa. Tietoa vaihdetaan moniammatillisissa palaverissa, mutta yksittäistapauksissa tiedon saanti jää puutteelliseksi. Esimerkiksi tilanteissa, joissa huolen aihe lapsesta on esitetty sosiaalitoimelle, asiasta halutaan kuulla jälkepäin. Päiväkodin

työntekijät haluavat kuulla, oliko esitetty huoli lapsesta aiheellinen ja lisäksi he kaipaavat selkeitä toimenpideohjeita jatkoa ajatellen. Työntekijät tiesivät, että lasta koskevassa tiedonsiirrossa ei voi ohittaa lapsen perhettä ja on olemassa tiedonsiirtoa koskevia sääntöjä. Kuitenkin työntekijät toivoivat yhteistyöhön enemmän avoimuutta ja matalan kynnyksen jaettua asiantuntijuutta. Jotkut työntekijät kokivat, että myös heillä itsellään saattaa olla kynnys yhteydenottoon sosiaalitoimeen niissä tilanteissa, joissa lapsella tai perheellä ei vielä ole kytköksiä sinne. Yhteydenpidon toivottiin muuttuvan niin välittömäksi, että yhteyttä otettaessa huolen ei tarvitse olla välttämättä suuri. Yhteydenpidon tulee olla sellaista, että molemmin puolin voidaan soittaa ja ikään kuin varmistaa asioita sekä hakea vahvistusta omille havainnoilleen.

Päiväkotien yhteistyökumppaneina toimivat tarvittaessa myös lastensuojelun perhetyöntekijät. Mikäli perhetyöntekijä on saanut luotua tiiviin suhteen perheeseen, perhetyöntekijän tieto ja tuntemus perheestä on arvokasta päiväkodeille. Huolen noustua esiin päiväkodissa perhetyöntekijä toimii tärkeänä linkkinä päiväkodin ja perheen välillä. Päiväkodit toimivat yhteistyössä myös perhekotien kanssa. Perhekotiin ollaan yhteydessä, kun päiväkodissa ilmenee huolta perhekodissa asuvasta lapsesta. Lisäksi perhekodista osallistutaan lapsen asioita käsitteleviin yhteisiin palavereihin.

7.5 Erityislastentarhanopettaja lapsen erityisen tuen tarpeen tukena

Vastauksista ilmeni, että kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki oli merkittävä päiväkodin varhaiskasvatuksen työntekijöille. Työntekijät kokivat erityislastentarhanopettajan helposti lähestyttäväksi ja häneltä saadaan tukea ja ohjeistusta lapsen varhaiskuntoutuksen toteuttamiseen. Erityislastentarhanopettaja koettiin tärkeänä yhteistyökumppanina nimenomaan lapsen erityisen tuen tarpeen havainnoimisessa. Ennen erityislastentarhanopettajan havainnointia asiasta tulee keskustella lapsen vanhempien kanssa. Erityislastentarhanopettaja toimii myös linkkinä päiväkodin ja lapsen ympärillä toimivien verkostojen välillä. Erityislastentarhanopettajan näkemykset lapsen kuntoutussuunnitelman laatimisessa koettiin toteuttamiskelpoisiksi ja lapsilähtöisiksi. Toisinaan erityislastentarhanopettaja on koollekutsujana moniammatillisissa palavereissa ja tekee yhteenvedon palavereissa sovituista asioista.

Päiväkotien ja erityislastentarhanopettajien välinen yhteistyö on ajoittain haastavaa johtuen erityislastentarhanopettajien suuresta työmäärästä. Tämänhetkinen työmäärä on valtava kahdelle erityislastentarhanopettajalle. Työn paljous yhtä erityislastentarhanopettajaa kohti rajoittaa erityislastentarhanopettajien ajankäyttöä lapsiryhmissä

havainnointiin. Tällä hetkellä Kallion neljän kunnan alueella on kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa, mutta tarvetta on vielä vähintään yhdelle erityislastentarhanopettajalle. Kahden kiertävän erityislastentarhanopettajan lisäksi yhdessä Nivalan päiväkodin erityisryhmässä työskentelee oma erityislastentarhanopettaja. Päiväkodin työntekijät kokivat erityislastentarhanopettajien tuen todella tarpeelliseksi, joten on tärkeää, että he ovat riittävästi käytettävissä tarvittaessa.

Sais kyllä olla ihan reilusti enemmän. Että niillä ois aikaa paneutua sitten ihan kunnolla ja olla siinä ryhmässä kahtomassa. Et sää nää kun sää tunnin käyt kahtomassa niin ei siinä saa semmosta kokonaisvaltasta näkemystä. Sais olla ihan kunnolla siinä ryhmässä ja nähdä eri tilanteita.

7.6 Lapsen siirtymävaiheiden kehittämishaasteet

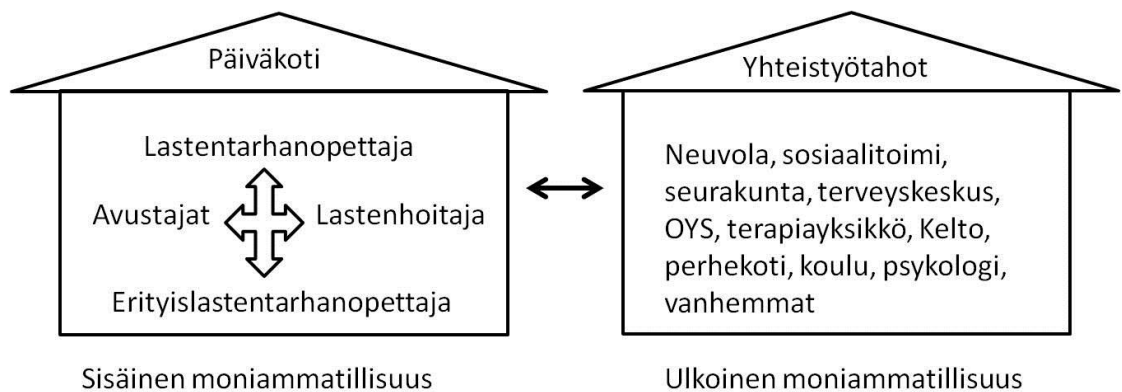
Koulujen kanssa päiväkodit toimivat yhteistyössä siinä vaiheessa, kun lapsi siirtyy esikoulusta koulun puolelle. Lasta koskevat tiedot siirretään vanhempien välityksellä koulujen erityisopettajille. Tähän tiedonsiirtovaiheeseen kaivattiin enemmän yhteistyötä jos lapsessa on jotain erityistä huomioitavaa. Työntekijät pohtivat, että ellei lapsessa ole erityistä huomioitavaa, voisiko tiedot siirtää suoraan luokanopettajille. Näin tiedoista ei välikäsien kautta putoaisi mitään pois.

Ajatuksia nousi myös siitä, että syksyllä koulunkäynnin jo alettua olisi hyvä pitää päiväkodin ja koulun kesken uusi tiedonsiirtopalaveri. Palaverissa voitaisiin keskustella lapsesta ja tarkentaa havaintoja, jotka ovat herättäneet huolta. Päiväkodin puolella on tietoa ja kokemusta asiasta, koska he tuntevat lapsen entuudestaan. Näin tiedonsiirto päiväkodin ja koulun välillä ei jäisi yksisuuntaiseksi.

Haastatteluista nousi esille eri hoitopaikkojen välisten siirtymävaiheiden yhteistyön kehittämisen tarve. Päiväkodin työntekijät kokivat tärkeäksi, että lapsen vaihtaessa päivähoitopaikkaa lasta koskevat tiedot siirtyvät lapsen mukana. On hyvä tietää, miten lapsi käyttäytyy ja onko lapsen kehityksessä asioita, joihin tulee kiinnittää huomiota. Päivähoitopaikkojen välistä tiedonsiirtopalaveria pidetään erityisen tärkeänä silloin, kun lapsen kehitykseen tiedetään liittyvän jotain erityistä. Tämä auttaisi sitä, että seuraavassa hoitopaikassa lapsen kanssa voidaan jatkaa siitä, mihin edellisessä päivähoitopaikassa on jääty. Lapsen käyttäytymisen tuntemisessa ei tarvitsisi lähteä aivan alusta liikkeelle, jolloin lapsen varhaisen tuen toteuttaminen viivästyy. Haasta-

teltavien ajatus oli, että eri päiväkotien kesken tiedonsiirto toimii paremmin kuin muualta hoidosta tulleiden lasten kohdalla. Tiedonsiirtoon tulisi kiinnittää enemmän huomiota ryhmäperhepäivähoidosta ja perhepäivähoidosta tulleiden lasten kohdalla. Lapsen tietoja siirrettäessä tulee muistaa vanhempien osallisuus lasta koskevien tiedonsiirroissa.

Haastatteluista nousi esille sujuva yhteistyö seurakunnan lapsityön kanssa. Seurakunta on mukana tukemassa esikoululaisten kouluun siirtymistä kouluun siunaamisella. Seurakunnan aktiivisuus yhteistyön ylläpitämisessä nähtiin positiivisena. Seurakunta kutsuu päiväkodin syksyisin yhteistyön suunnittelupalaveriin, missä pohditaan tulevan vuoden yhteistyöhön liittyviä toiveita. Heiltä tulee myös päiväkodeille palautetta yhteistyön toteutuksesta. Seurakunnan työntekijät tukevat lapsen uskontokasvatusta järjestämällä pyhäkoulutoimintaa ja vierailuja omaan seurakuntaan. Kehittämämme kuvioon 3 olemme koonneet yhteen sisäisen ja ulkoisen moniammatillisuuden ilmenemisen Nivalassa:

KUVIO 3. Nivalan kunnallisten päiväkotien sisäinen ja ulkoinen moniammatillisuus

Kuviossa oleva ensimmäinen talo kuvaa päiväkotien sisäistä moniammatillisuutta vuorovaikutuksessa päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvattajien kesken. Toinen talo kuvaa päiväkotien ulkoista moniammatillisuutta talon ulkopuolella olevien yhteistyötahojen kanssa. Kuvioissa olevat toimijat nousivat tutkimushaastatteluista Nivalan päiväkodeista.

7.7 Varhaisen tukemisen työmenetelmien kehittäminen

Työntekijät toivat esille, että ajoittain he kaipaavat lapsen haastavien tunne-elämän tilanteiden käsittelemiseen asiantuntijan tukea. Lapsen tunne-elämän asiat ja erityisesti tunteiden lukkiutuminen näkyvät päiväkodissa. Oikeanlainen lähestymistapa lapsen haastavien tunneasioiden käsittelemiseen voi tuntua joskus haastavalta. Työntekijät haluavat asiantuntevaa tietoa lapsen tunteiden tulkitsemisesta ja niiden käsittelystä lapsen tunne-elämään syvemmin perehtyneeltä asiantuntijalta, esimerkiksi lasten psykologilta. Lapsen tunnelukot voivat olla seurausta perheen kriisitilanteista.

Päiväkodin varhaiskasvattajat nostivat esille tiimipalavereiden merkityksen varhaiskasvatustyössä. Oman tiimin tuki ja havaintojen vaihtaminen vahvistavat asiantuntevaa työskentelyä. Tiimipalavereiden pitäminen vaikuttaa myös yksittäisen työntekijän jaksamiseen. Tiimissä työntekijät voivat jakaa huoliaan ja purkaa vaikeita työtilanteita muiden työntekijöiden kanssa, jolloin mieltä kuormittavia asioita ei tarvitse pohtia yksin. Valitettavasti hektisessä päiväkotiympäristössä tiimipalavereille ei löydy aina tarpeeksi aikaa. Osa haastateltavista koki, että tämänhetkinen tiimipalaverointi jää myös liian suppeaksi ja pintapuoliseksi. Tiimipalaverikäytännön toivottiin muotoutuvan systemaattisemmaksi ja vakiintuneemmaksi käytännöksi päiväkodissa. Ajatuksena oli, että tiimipalavereissa voisi olla mukana myös erityislastentarhanopettaja. Sen lisäksi, että tiimipalavereissa paneuduttaisiin nykyistä perusteellisemmin lapsen asioihin, niissä voisi olla myös työnohjauksellinen näkökulma.

Tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien lapsiryhmäjärjestelyihin on tulossa muutoksia. Keväällä haastatteluiden aikaan päiväkodeissa odotettiin innokkaasti pienryhmätoiminnan alkamista. Pienryhmätoiminta nähtiin mahdollisuutena lasten entistä tarkempaan ja systemaattisempaan havainnointiin. Pienryhmätoiminnan myötä työntekijöille nimetään vastuulapset, joiden kanssa nimetty aikuinen pääsääntöisesti työskentelee. Ajatuksena oli, että jokaiselle työntekijälle nimetään seitsemän lasta omaan pienryhmään. Lapsilukumäärää pienryhmissä täytyy soveltaa esimerkiksi pienten puolella. Tarkoituksena on, että aikuinen toimii joitakin hetkiä päivässä oman pienryhmänsä kanssa. Kaikki toiminta ei enää tapahdu yhdessä koko osaston kanssa. Yhteiset ruokailu- ja lepoajat pysyvät jatkossa yhteisinä.

Täsmentyneen havainnoin lisäksi pienryhmätoiminta mahdollistaa lasten yksilöllisemmän huomioinnin. Pienryhmän vastaava aikuinen kohtaa pääasiassa oman ryhmänsä lasten vanhemmat ja huolehtii näiden lasten VASU-keskusteluista. Lapselle nimetty oma aikuinen edistää luottamuksellisen ja avoimen vuorovaikutussuhteen syntymisen työntekijän ja perheen välille. Jokaisella varhaiskasvattajalla on kuitenkin oltava suhde koko ryhmän lasten vanhempiin, jotta vanhemmat voivat halutessaan keskustella valitsemansa työntekijän kanssa. Pienryhmätoiminnan idea ei ole tehdä ryhmistä liian tiiviitä ja suljettuja. Käytännöllinen ja toimiva pienryhmätoiminta edellyttää järjestelmällistä tietojen vaihtamista, jotta ryhmäjaoista huolimatta kaikki työntekijät ovat perillä kaikkien lasten asioista. Ei riitä, että ainoastaan yksi työntekijä olisi perillä tiettyjen lasten asioista. Haastateltavien ajatuksena oli, että oman pienryhmän lasten asiat tavoittaisivat muut varhaiskasvattajat tarkentuneen kirjaamisen myötä. Kirjaamiselle ajateltiin pienryhmätoiminnan myötä jäävän enemmän aikaa. Lasten asiat tavoittaisivat muut työryhmän jäsenet myös päiväkodin sisäisissä tiimipalaverissa.

Ja se ei varmasti oo niin kiinteä – – etteikö sitten sillon, kun tarttis siihen jotakin kaveria vähän havainnoimaan tai tämmöstä, eikö sitä vois sillä tavalla pyytää.

Keskittyä siihen työhön. Siinä samalla pystyy paremmin havainnoimaan. Me sitä nyt kevättalvella kokkeiltiin. Meillä ei ollu kiinteät ryhmät, mutta nää ryhmät vähän vaihteli, mutta siinä huomasi, että herttileijaa toi laps tekee ton homman tolla tavalla, että mä en oo koko talvena huomannu. Siinä ois vaan se pienryhmä, että jos sää vaan yrität massoja vetää niin ei siitä.

Eli se työtapana on se nyt meidän yhteinen ymmärrys siitä, että niin tätä työtä tulevaisuudessa tulee tehdä.

Haastatteluissa käsiteltiin lapsen varhaisen tuen toteutumista päiväkodissa omana teemanaan. Haastateltavien mielestä huolen havaitseminen ja esille nostaminen edellyttävät työntekijältä kokonaisvaltaista ammatillisuutta. Työntekijältä täytyy löytyä tietynlaista herkkyyttä havaitakseen huolta herättävät asiat lapsissa. Osa työntekijöistä koki, että huolen esille nostaminen ja eteenpäin vieminen vaativat työntekijältä myös rohkeutta ja omaan ammattitaitoon luottamista.

Lisäksi päiväkodin työntekijät mainitsivat lapsen tuen tarpeen tunnistamisen edellytyksenä lapsen kasvun ja kehityksen tuntemisen. On tärkeää osata hahmottaa, mikä lapsen käytöksessä kuuluu tyypillisesti lapsen normaaliin kehitykseen ja millainen käytös on huolestuttavaa. Työntekijän on tiedettävä lapsen tavanomainen kehitysaika tiettyjen asioiden yhteydessä, esimerkiksi kielellisen kehityksen yhteydessä. Työntekijät kaipaavat lisää koulutusta erilaisista lasten sairauksista ja käytöshäiriöistä. Näiden asioiden tarkempi tunteminen auttaisi työntekijöitä tunnistamaan paremmin lapsessa mahdolliseen sairauteen tai käytöshäiriöön viittaavia oireita. Varhainen tunnistaminen mahdollistaa tarvittavien tukitoimien järjestämisen varhaisessa vaiheessa. Näistä niin kutsutuista erityistilanteista kaivataan koulutuksia nimenomaan koko henkilökunnalle.

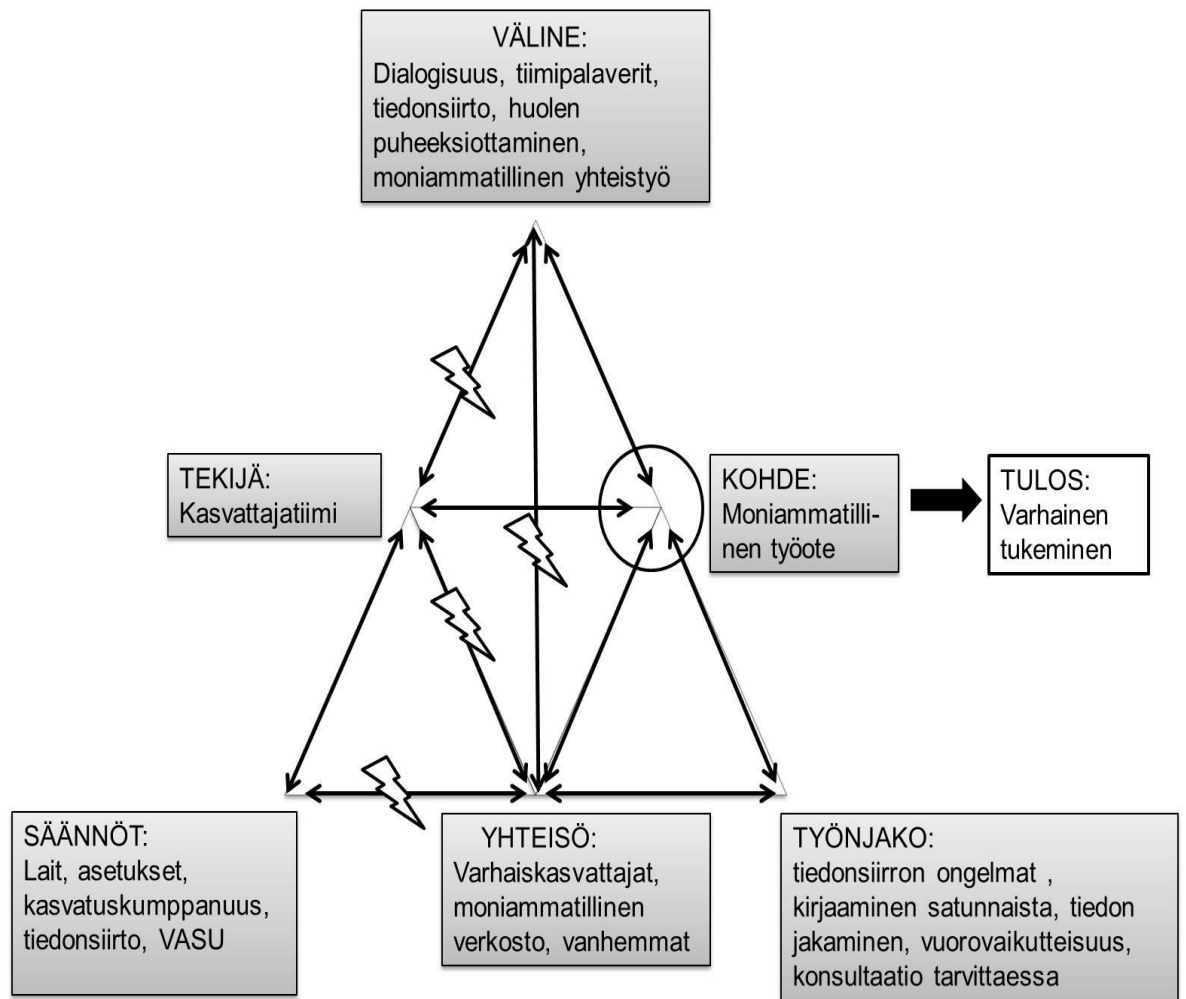
– – hyvä esimerkki on, että aika vasta oli autistikoulutus. Nimenomaan näihin erityisiin sairauksiin ja kehityshäiriöihin ja semmisiin.

Käytöshäiriöt ja kaikki poikkeuskäyttäytymiset – – siihen saisi lisätä koulutusta. Semmosta, että se ois ihan kaikille. Ei niin, että yks tai kaks ihmistä pääsee.

Lapsen varhainen tukeminen ja huolen eteenpäin vieminen toteutuivat haastateltavien mielestä pääsääntöisesti hyvin ja tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Asiaan uskottiin vaikuttavan, että huolen esille tuomisesta on työyhteisössä puhuttu paljon ja työntekijöitä on rohkaistu jakamaan omia havaintojaan tiimipalavereissa. Tiimipalavereissa erilaisia lapsiin liittyviä huolia pohditaan yhdessä ja mietitään mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Huolen esille nostamisessa ja huolen vakavuuden arvioimisessa nähtiin hyvänä apuna huolen puheeksi ottamiseen varta vasten tarkoitettu lomake.

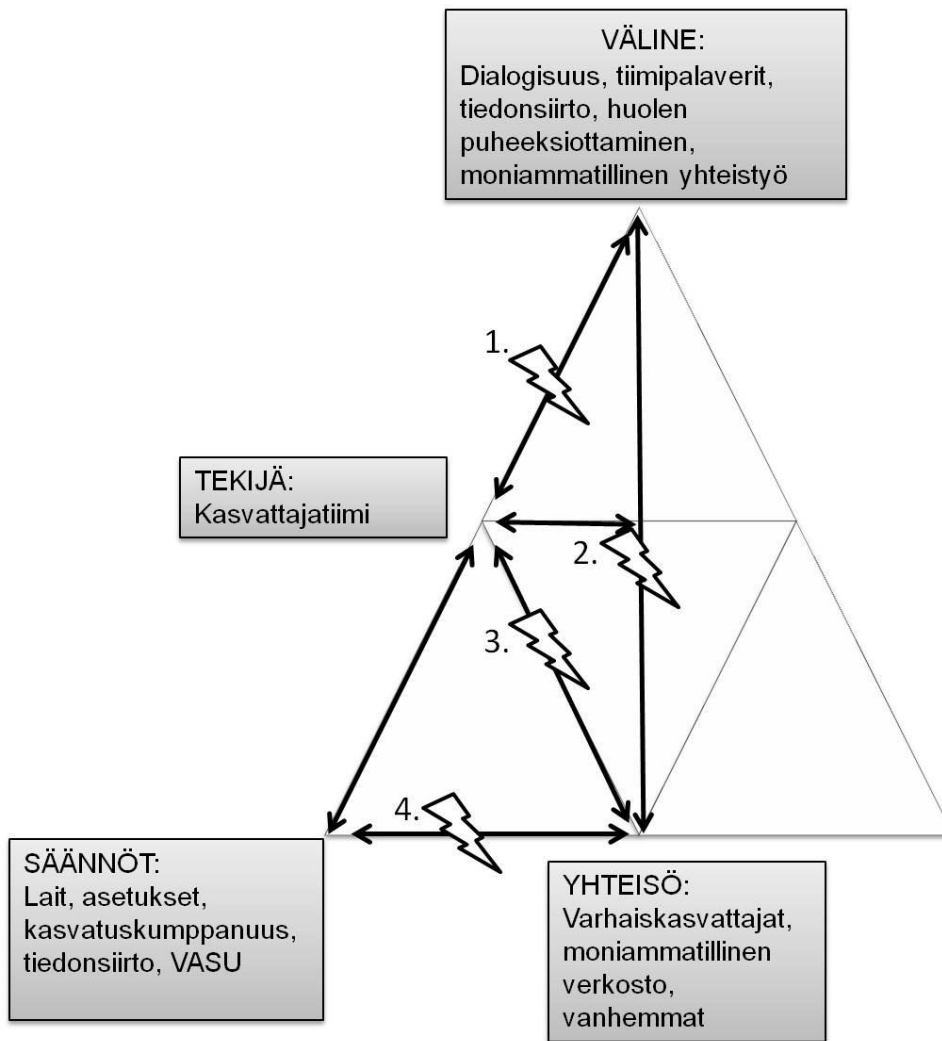
7.8 Päiväkotityön nykyinen toimintajärjestelmä

Lisääntyneiden ja muuttuneiden haasteiden myötä historiallisen mallin mukainen yksilökeskeinen toimintatapa ei enää yksistään riitä vastaamaan lapsen kasvun ja kehityksen vaatimaan tukeen. Ulkoisia yhteistyötahoja tarvitaan jakamaan omaa asiantuntemusta tilanteissa, joissa päiväkodin oma asiantuntijuus ei riitä. Kuvio 4 kuvaa tämänhetkisen moniammatillisen yhteistyön toteutumista Nivalan päiväkodeissa. Kuviossa olevat salamat kuvastavat nykyhetken varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyviä ristiriitoja.

KUVIO 4. Päiväkotityön nykyinen toimintajärjestelmä Engeströmiä (1995) mukaillen

Kuvioissa olevat tiedot nousivat esille teemahaastatteluilla kerätyistä tutkimustuloksista. Tiedostettaessa työskentelyssä esiintyvät ongelmakohdat ja kehittämistarpeet, voidaan siirtyä ristiriitatilanteiden ratkomiseen. Tutkimushaastatteluista nousi esille, että epäkohdat Nivalan päiväkotien ulkoisessa moniammatillisuudessa kohdistuvat tiettyihin osatekijöihin. Kehittämiskohdat on avattu tarkemmin kuviossa 5.

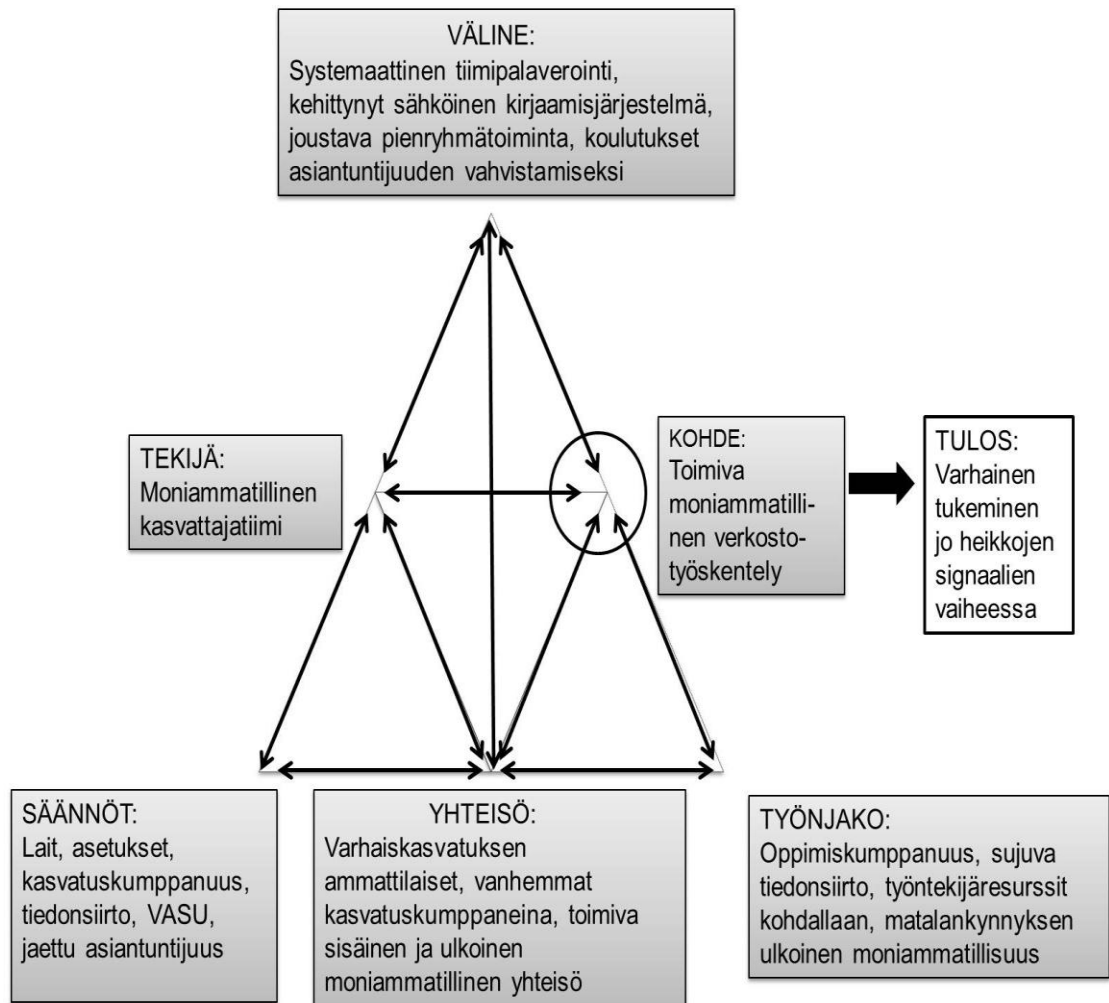

KUVIO 5. Nykyisen toimintajärjestelmän ristiriitaisuuksien kuvaaminen Engeströmiä (1995) mukaillen

Kuviossa oleva salama 1 kuvaa tekijän ja välineen välisiä ristiriitoja. Ristiriidat ilmenevät siten, että hektisessä työympäristössä ei välttämättä löydy tarpeeksi aikaa perusteellisten päiväkodin sisäisten ja ulkoisten tiimipalavereiden pitämiselle. Salama 2 kuvaa välineen ja yhteisön välisiä epäkohtia. Moniammatillisen ryhmän yhteen kokoaminen on ajoittain haastavaa kiireellisten aikataulujen vuoksi. Lisäksi päiväkotien ulkoiseen tiedonsiirtoon liittyy vielä paljon haasteita ja tieto ei siirry työntekijöiden toivomalla tavalla. Päiväkotien ulkoista moniammatillisuutta esiintyy, mutta siinä on vielä paikoittain kehitettävää.

Salama 3 kuvaa tekijän ja yhteisön välissä ilmeneviä epäkohtia. Työntekijöillä saattaa olla korkea kynnys ottaa yhteyttä eri ammattiryhmien edustajiin, vaikka tarvetta verkostotyöskentelylle on havaittu. Kasvattajatiimin ja vanhempien välille tuo

haasteita vanhempien valta lasta koskevista tiedonsiirroista. Salama 4 kuvaa ristiriitoja sääntöjen ja yhteisön välillä. Laki asettaa tietyt säännöt eri organisaatioiden välisten rajojen ylittämiseen, joiden rajoissa tulee toimia. Tiedonsiirto on paikoittain hyvin rajoitettua. Päiväkotityön nykyisessä toimintajärjestelmässä on havaittavissa jo kehittyneemmän toimintajärjestelmän piirteitä, jotka esittelemme tarkemmin kuviossa 6.

KUVIO 6. Päiväkotityön tulevaisuuden hahmottelua Engeströmiä (1995) mukaillen

Päiväkotityön tulevaisuuden toimintajärjestelmä osoittaa, minkälaista varhaiskasvatuksen toteuttaminen on parhaimmillaan. Tässä järjestelmässä moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen on saumatonta siten, että lapsen varhainen tukeminen toteutuu jo heikkojen signaalien vaiheessa. Työskentelyssä korostuu eri asiantuntijoiden välinen jaettu asiantuntijuus, ja tiedonsiirto eri organisaatioiden välillä on sujuvaa.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset työskentelevät tasavertaisessa kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa nykyistä monipuolisemmalla tavalla. Työyhteisön työntekijäresurssit ovat vaaditulla tavalla kohdallaan, jolloin päiväkotien sisäinen ja ulkoinen moniammatillisuus toimivat parhaalla mahdollisella tavalla oppimiskumppanuuden mukaisesti.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastateltavat toivat esille, että lapsen varhaiseen tukemiseen tarvittavat tahot ovat olemassa, mutta niitä pitäisi pystyä hyödyntämään enemmän. Kiire ja resurssipula asettavat haasteen yhteistyön toteutumiselle, koska esimerkiksi terapiapalveluihin on pitkät jonot. Yhteistyön tulisi olla avoimempaa eri tahojen kanssa ja tietojen tulisi vaihtua paremmin. Haastateltavat toivoivat, että huolen ei tarvitsisi olla vielä suuri otettaessa yhteyttä esimerkiksi sosiaalitoimeen. Matalankynnyksen yhteydenotot eri tahoihin helpottaisivat työskentelyä merkittävästi.

Tutkimuksessamme nousi selvästi esille, että lapsen vanhemmilla on merkittävä rooli lasta koskevissa tiedonsiirroissa, sillä heillä on valta päättää lasta koskevasta tiedonsiirrosta. Päiväkodin työntekijät eivät voi ohittaa lapsen vanhempia, vaan tiedonsiirtoon tulee olla vanhempien lupa. Mikäli vanhemmat kieltävät tiedonsiirron, päiväkodin työntekijät eivät saa olla yhteydessä päiväkodin ulkoisiin yhteistyötahoihin. Tärkeä tieto lapsen asioista ei saavuta tarvittavia yhteistyötahoja, jolloin lapsen tukeminen ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Päiväkodin työntekijöiden ja lapsen vanhempien välinen kasvatuskumppanuus on keskeisessä asemassa, jotta luottamuksellinen ja avoin suhde saadaan muodostettua. Toimivan kasvatuskumppanuuden myötä arjen haasteista on luontevaa puhua ja asioiden esille tuominen on helpompaa. Päiväkodin työntekijöiden täytyy tarvittaessa muistuttaa ja kannustaa vanhempia riittävään tiedonsiirtoon lapsen tukemiseksi. Parhaaseen lopputulokseen päästään hyödyntämällä vanhempien lasta koskeva asiantuntemus sekä työntekijöiden ammatillinen näkemys.

Haastatteluissa korostui neuvolan kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Haastateltavat kaipasivat vuorovaikutteisempaa yhteistyötä neuvolan kanssa. Päiväkodin työntekijät kokivat, että neuvolasta ei siirry riittävästi tietoa päiväkoteihin. LENE-arviointien siirtyminen neuvolaan on johtanut siihen, että arvioinnin tulokset eivät aina tule päiväkodin työntekijöiden tietoon. Jos päiväkodin varhaiskasvattajilla ei ole riittävästi lasta koskevaa tietoa, lapsen tukeminen ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Haastateltavat kokivat, että neuvola ei välttämättä ole oikea paikka LENE-arvioinnin tekemiseen, sillä lapselle vieras ympäristö voi vaikuttaa arvioinnin tuloksiin.

Erityislastentarhanopettaja on päiväkotien keskeinen yhteistyökumppani ja häneltä saadaan neuvoja ja tukea lasta koskevissa haastavissa tilanteissa. Erityislastentarhanopettajan havainnoit lapsesta koettiin tärkeiksi, joten erityislastentarhanopettajalla

tulisi olla riittävästi aikaa lapsiryhmissä havainnointiin. Erityislastentarhanopettajan kirjaamat tavoitteet ja toimintamallit lapsen tukemiseksi ovat päiväkodin työntekijöiden mielestä konkreettisia ja hyödyllisiä. Nivalassa on huomattu, että erityislastentarhanopettajia tulisi kuitenkin olla enemmän, jotta aikaa lapsiryhmissä havainnointiin olisi enemmän. Tällöin erityislastentarhanopettaja saisi lapsesta kokonaisvaltaisemman kuvan. Nivalassa erityislastentarhanopettajien työmäärät ovat suuria, joten aikaa on vaikeaa jakaa tasaisesti kaikille päiväkodeille ja päiväkotien lapsiryhmille.

Haastatteluissa ilmeni, että päiväkodin tiimipalavereille ei tahdo löytyä tarpeeksi aikaa kiireisen arjen keskellä. Tiimipalaverit ovat tärkeässä asemassa, koska oman työryhmän tuki auttaa eteenpäin haastavissa tilanteissa. Tiimipalavereissa työntekijät pystyvät jakamaan havaintojaan lapsesta, jolloin yksittäinen työntekijä voi saada vahvistusta omille havainnoilleen. Nykyään tiimipalaverit saattavat valitettavasti olla pinta-puolisia ajanpuutteen vuoksi. Päiväkodin ulkoisiin tiimipalavereihin ei myöskään löydy tarpeeksi aikaa, koska moniammatillisen työryhmän kokoaminen saman pöydän ääreen voi olla haastavaa ajanpuutteen vuoksi. Lapsen edun kannalta tiimipalavereiden järjestäminen on tärkeää, jotta moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä. Päiväkodin työntekijät toivoivat, että päiväkodin sisäiset ja ulkoiset tiimipalaverikäytännöt vakiintuisivat systemaattisimmiksi.

Nivalan päiväkodeissa kehitetään tulevaisuudessa pienryhmätoimintaa. Haastateltavat kokivat positiivisena uudistuksena pienryhmätoimintaan siirtymisen. Pienryhmätoiminta koettiin hyvänä työtapana, koska lapsi saa yksilöllisempää huomiointia ja lasten havainnointi on systemaattisempaa. Pienryhmätoiminnan mahdollistama perusteellisempi lapsihavainnointi takaa varhaisen tuen tarpeen tunnistamisen. Havaintojen kirjaamiselle jää myös enemmän aikaa, koska jokaisella työntekijällä on omat vastuulapset. Pienryhmän vastaavan aikuisen tulee huomioida, että pienryhmästä huolimatta kaikilla työntekijöillä on käsitys kaikkien lasten asioista. On tärkeää, että jokainen työntekijä on perillä kaikkien lasten asioista, jotta kasvatuskumppanuutta pystytään toteuttamaan vanhempien kanssa sujuvasti.

Haastatteluissa nousi esille, että perheiden jaksamiseen ja tukemiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta perheiden hyvinvointi lisääntyisi. Perheille järjestettävien tukiryhmien perustaminen nähtiin hyvänä työtapana, koska erilaisissa ryhmissä perheet saisivat vertaistukea. Tukiryhmät tarjoaisivat malleja vanhemmuuden haasteisiin ja olisivat ennaltaehkäisevän työn välineitä, jolloin perheiden ongelmat eivät kasvaisi niin suuriksi. Yhteiskunnan kannalta ongelmien ennaltaehkäisyyn kannattaisi panostaa enemmän, sillä ennaltaehkäisevät tukitoimet ovat yhteiskunnalle edullisempia

kuin korjaavat tukitoimet. Ennaltaehkäisevissä tilanteissa tukea tarvitsevien omat voimavarat ja aktiivisuus ovat enemmän hyödynnettävissä kuin korjaavissa tukitoimissa.

Selkiyttämisen vuoksi taulukkoon 2 on koottu yhteen Engeströmiä mukailevat historian, nykyhetken ja tulevaisuuden toimintajärjestelmät. Taulukko selventää tarkastelemaan päiväkotityön muutospolkua kokonaisuudessaan. Korostamme taulukossa eri toimintajärjestelmien toiminnan tuloksen muuttumista. Kuviossa on nähtävissä toimintajärjestelmiin ja niiden muutoksiin vaikuttavat osatekijät.

TAULUKKO 2. Päiväkotityön muutospolku kohti tulevaisuuden toimintajärjestelmää

Päiväkotityön toimintajärjestelmien muutokset:	Tekijä:	Väline:	Säännöt:	Yhteisö:	Työnjako:	Kohde:	Tulos:
Historia	Kasvat- tajat/ Hoita- jat	Ovensuu- keskus- telut, yksilö- suorit- teisuus, viikko- palaverit, perinteiset vanhem- painillat	Ph-laki, asiantun- tijamalli, ryhmä- kasvatuk- sen periaate, tiukka päivä- järjestys	Pk:n oma lapsi- ryhmä, ryhmän kasvat- tajat	Ongel- man- ratkaisu yksilö- suorit- teista, työn arviointi yksilö- suorituk- sina, tiedon- siirto yhden henkilön vastuulla	Yksilö- suorit- teinen työote	<u>Varhainen tukeminen ei toteudu</u>
Nyky- hetki	Kasvat- taji- tiimi	Dialogi- suus, tiimi- palaverit, tiedon- siirto, huolen puheeksi- ottami- nen, moniam- matillinen yhteistyö	Lait, asetuk- set, kasvatus- kump- panuus, tiedon- siirto, Vasu	Varhais- kasvat- tajat, moniam- matil- linen verkos- to, vanhem- mat	Tiedon- siirron ongelmat, kirjaami- nen satun- naista, tiedon jakami- nen, vuorovai- kuttei- suus, konsul- taatio	Moni- ammatil- linen työote	<u>Varhainen tukeminen</u>
Tulevai- suus	Moni- amma- tillinen kasvat- taji- tiimi	Syste- maattinen tiimipala- verointi, sähköinen kirjaami- nen, pien- ryhmät, koulutus	Lait, asetukse, kasvatus- kump- panuus, tiedon- siirto, Vasu, jaettu asiantun- tijuus	Varhais- kasva- tuksen ammat- tilaiset, van- hemmat kasva- tus- kump- paneina, sisäinen ja ulkoinen moni- amma- tillisuus	Oppimis- kumppa- nuus, sujuva tiedon- siirto, työnteki- järesurssit kunnossa, matalan kynnyksen moniam- matillisuus	Toimiva moniam- matil- linen verkosto- työsken- tely	<u>Varhainen tukeminen jo heikkojen signaalien vaiheessa</u>

9 POHDINTA

Aineistoa analysoidessamme pohdimme, muistivatko haastateltavat mainita päiväkotien kaikki tämänhetkiset yhteistyötahot? Päiväkotien kesken haastatteluiden vastaukset ja näin ollen käytössä olevat yhteistyötahot olivat hyvin yhteneväisiä. Joitakin eroavaisuuksia nousi esille siten, että kaikissa päiväkodeissa ei mainittu täysin samoja yhteistyötahoja verrattaessa päiväkotien vastauksia keskenään. Kuitenkin yhtäläisyyksiä oli hyvin paljon ja uskomme hienoisen hajonnan vastauksissa johtuvan inhimillisestä unohduksesta.

Tutkijoina pohdimme myös työn mielekkyyden vaikutusta työskentelyn laatuun. Mietimme, kuinka vahvasti työntekijän työtavoissa näkyy se, että työntekijä pitää ammatiaan, työpaikkaansa ja työskentely-ympäristöään mielekkäänä. Ajattelemme, että työn kokeminen mielekkäänä vaikuttaa myös moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen. Uskomme työntekijän motivoituneen asenteen näkyvän perusteellisena työskentelynä. Perusteellisessa ja johdonmukaisessa työskentelyssä asiakkaiden tarpeet huomioidaan kokonaisvaltaisesti hyödyntäen saatavilla olevaa moniammatillista yhteistyöverkostoa. Moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen vaatii päiväkodin työntekijöiltä aktiivisuutta ja kommunikointitaitoja. Ajattelemme työn mielekkyyden vaikuttavan näiden taitojen näkymiseen. Lisäksi uskomme työn mielekkyydellä olevan merkitystä moniammatillisen yhteistyön ylläpitämisessä.

Mielestämme haastatteluihin osallistuneilla työntekijöillä oli motivoitunut asenne työnsä kohtaan. Tämä näkyi työntekijöiden koulutushalukkuutena, mikä nousi esille useammassa päiväkodissa. Oman ammattitaidon kehittäminen muuttuvassa yhteiskunnassa ja moninaistuvien haasteiden edessä on merkittävä asia. Näemme koulutushalukkuuden osoituksena ammattimaisesta työskentelyotteesta ja motivoituneista työntekijöistä.

Tutkimuksen tekemisen yhteydessä pohdimme tiedonsiirtoon liittyvän leimautumisen pelon merkitystä. Näemme ymmärrettävänä vanhempien huolen siitä, että lapsi leimautuu pysyvästi, mikäli lapsen kohdalla ryhdytään erityisiin tukitoimiin. Erilaiset tukitoimenpiteet kirjataan lapsen tietoihin ja ne siirtyvät lapsen mukana eri toimintaympäristöihin. Kuitenkin vanhempien tulisi nähdä tiedonsiirto ja tukitoimenpiteet lasta tukevana eikä vahingoittavana toimintana. Työntekijöiden puolestaan tulee mahdollisen huolen poistuttua päästää irti lapseen aikaisemmin liittyvästä huolesta ja kohdata lapsi ilman ennakko-oletuksia. Kuitenkin näemme lasta koskevan tarpeellisen tiedon siirtämisen hyvänä asiana, jotta mahdolliset huomiota vaativat asiat eivät jäisi huomi-

oimatta. Työntekijöiden on kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka kauan jonkin tiedon siirtäminen on tarpeellista.

Päiväkotien tämänhetkinen kirjaamiskäytäntö herätti myös ajatuksia. Kuten lähes kaikissa päiväkodeissa, myös Nivalan päiväkotien kirjaamisen työvälineenä on tällä hetkellä ryhmävihko. Vihkoon kirjataan päivän kuluessa esiin tuleva informaatio, esimerkiksi lapsen tuonti- ja hakutilanteisiin liittyvät asiat, poissaoloasiat sekä muut oleelliset lapsen päivää koskevat asiat. Vihkon käyttö ei ole systemaattista eikä siihen merkitä perusteellisia lapsihavaintoja. Mietimme, voitaisiinko Nivalan päiväkodeissa siirtyä sähköiseen kirjaamisjärjestelmään. Alkavan pienryhmätoiminnan myötä sekä lapsihavainnoille että kirjaamiselle jää enemmän aikaa, joten nykyistä kirjaamismenetelmää olisi syytä kehittää. Tiedon ollessa sähköisessä muodossa kaikki lasta koskevat tiedot olisivat järjestelmällisesti samassa paikassa ja tarvittaessa helposti löydettävissä. Lasta koskevat tiedot kirjattaisiin ylös yleistä käytäntöä noudattaen siten, että tarvittaessa ne voitaisiin näyttää sellaisenaan lapsen vanhemmille tai vanhempien suostumuksella tarvittaville yhteistyötahoille. Sähköisessä muodossa lasten tiedot olisivat salasanoilla suojattuja, joten tietoturva olisi parempi kuin vihkokäytännössä. Lapsihavaintojen lisäksi sähköisessä muodossa lapsen tietojen alla olisi myös kaikki muut lasta koskevat asiakirjat, kuten lapsen varhaiskasvatus- ja kuntoutussuunnitelmat.

Kuopion alueen päiväkodeissa ollaan siirtymässä sähköiseen muotoon lasten varhaiskasvatussuunnitelmien osalta. Vanhemmat pääsevät halutessaan tarkastelemaan lastaan koskevia tietoja pankkitunnuksiaan käyttäen. Mielestämme tämä toimintatapa vahvistaa kasvatuskumppanuutta ja osallistaa vanhempia aikaisempaa enemmän lapsensa varhaiskasvatuspolulla. Tarkoituksena on, että sähköiseen muotoon siirretään aikanaan kaikki muutkin lasta koskevat tiedot. Tällä hetkellä sähköinen kirjaamisjärjestelmä on kokeilussa yhdessä Kuopion päiväkodissa. Uskomme, että myös Nivalassa sähköiseen kirjaamisjärjestelmään siirtyminen on mahdollista toteuttaa.

Mielestämme työntekijöiden ammatillisen itsetunnon vahvistamiseen tulee panostaa enemmän, jotta omaan ammattitaitoon ja havaintoihin luotettaisiin enemmän. Tutkimushaastatteluihin nousi esille muutaman kerran työntekijän oma epävarmuus omia havaintojaan kohtaan. Kollegiaalinen tuki on merkittävää, mutta jossain määrin on pystyttävä luottamaan omaan ammattitaitoonsa, vaikka se poikkeaisi toisen työntekijän näkemyksestä. Työntekijöiden ammatillista itsetuntoa ja ammattitaitoa voidaan kehittää erilaisten täydennys- ja lisäkoulutusten myötä.

Tutkimushaastatteluita tehdessämme yhden päiväkodin ryhmähaastatteluun osallistui kahden työntekijän lisäksi myös kyseisen päiväkodin johtaja. Tutkijoina pohdimme, vaikuttiko päiväkodin johtajan mukanaolo tutkimustuloksiin. Emme kuitenkaan havainneet tämän päiväkodin vastauksissa mitään poikkeavaa muihin päiväkoteihin verrattuna. Vastauksissa nostettiin esille yhtä lailla moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen liittyviä puutteita kuin muissa päiväkodeissa, ellei jopa rohkeammin. Päiväkodin johtajalla ei ollut haastattelutilanteessa isompaa roolia verrattuna muihin työntekijöihin, vaan kaikki osallistuivat tasavertaisesti keskusteluun.

Tutkimusaineistoa hankkiessamme tieto haastattelusta ei ollut tavoittanut yhden päiväkodin henkilökuntaa. Myös meille tuli yllätyksenä, että kyseisessä päiväkodissa ei tiedetty tulostamme, vaikka olimme olleet päiväkotiin yhteydessä useasti ennen haastatteluajankohtaa. Jälkeenpäin pohdimme, vaikuttiko se haastattelun kulkuun ja tutkimustuloksiin, että kyseisen haastattelun henkilöt eivät olleet varautuneet etukäteen haastattelutilanteeseen. Yllätykseksemme huomasimme, että tutkimusvastausten näkökulmasta kyseisen päiväkodin vastaukset eivät juuri poikenneet muiden päiväkotien vastauksista. Kuitenkin haastattelun nauhoittamista epäroitiin ja haastattelun alkuvaihe sujui hieman kankeasti.

Tutkimuksen tekemiseen liittyen pohdimme jälleenpäin tutustumisvierailujen tarpeellisuutta haastattelukohteissa ennen varsinaista haastatteluajankohtaa. Tutkimustulosten kannalta emme usko sillä olevan kovin suurta merkitystä, mutta aikaisemmalla tutustumiskäynnillä voisi ehkäistä haastattelun alkuvaiheen jännitystä. Vierailu edesauttaisi myös sitä, että kaikki olisivat tietoisia tulevasta haastattelusta. Lisäksi varmistuisimme myös siitä, että kaikki ovat perillä haastattelun teemoista, jotta varsinaisella haastattelukerralla päästäisiin suoraan asiaan.

Opinnäytetyömme tulokset eivät suoraan ole yleistettävissä muille paikkakunnille, sillä tutkimus on tehty selventämään Nivalan kunnallisten päiväkotien moniammatillista yhteistyötä. Tutkimustulokset ovat osittain yleistettävissä, sillä muuttuvassa yhteiskunnassa varhaiskasvatuksen toteuttamisen haasteet ovat hyvin samanlaisia. Lisäksi laki määrittelee hyvin pitkälle, miten varhaiskasvatusta tulee nykyään toteuttaa. Tutkimusrunko on siirrettävissä suoraan mihin tahansa paikkakunnalle. Moniammatillisen yhteistyön näyttäytyminen voi olla täysin erilaista muilla paikkakunnilla. Moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen riippuu pitkälti kunnan tarjoamista resursseista, olemassa olevista yhteistyötahoista ja henkilökunnan aktiivisuudesta.

Opinnäytetyömme oli meille ensimmäinen tekemämme tutkimus. Koehaastattelua lukuun ottamatta myös opinnäytetyöhömme tekemämme haastattelut olivat meille ensimmäisiä. Kokemuksen myötä sekä tutkimuksen että haastatteluiden toteuttaminen todennäköisesti helpottuisi. Tämä saattaa vaikuttaa tutkimustulosten laatuun. Kokenut haastattelija ja tutkimusten tekijä osaa toimia haastattelutilanteissa varmemmin kuin aloitteleva tutkija.

Tutkimuksessamme olemme tuoneet esille päiväkotien moniammatillisen yhteistyön toteuttamista nimenomaan varhaiskasvattajien näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista tarkastella moniammatillisen yhteistyön toteutumista muidenkin tahojen näkökulmasta. On hyvin todennäköistä, että tutkimustulokset poikkeaisivat tämän tutkimuksen tuloksista, mikäli haastattelut kohdistettaisiin esimerkiksi neuvolaan tai sosiaalitoimeen. Jokaisella ammattiryhmällä on omat näkemyksensä moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta, sillä yhteistyön toteutumista tarkastellaan oman työn näkökulmasta.

Prosessina opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen ja antoisa. Tutkimuksen tekemiseen liittyi monia haasteita, mutta päällimmäisenä tuntemuksena jäi mieleen työn palkitsevuus. Ammatillisen kasvun kannalta tutkimus oli meille hyödyllinen, sillä moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksessa tuli meille tutummaksi. Suuntaudumme molemmat opinnoissamme varhaiskasvatukseen, joten varhaiskasvatuksen moniammatillisen työotteen merkityksen ymmärtäminen on olennaista.

LÄHTEET

- Araneva, M. 2001. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa Törrönen, M. (toim.). *Lapsuuden hyvinvointi*. Yhteiskuntapolitiittinen puheenvuoro. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino, 100–101.
- Engeström, Y. 2002. *Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita*. 3. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heikura, M., Rönkkö, M. & Ylönen, M. 2009. *”Koko ajan tuntosarvet pystyssä”. Varhainen puuttuminen Kiuruveden päiväkodeissa* [verkkajulkaisu]. Thesis [viitattu 6.1.2011]. Saatavissa: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4752/Koko%20ajan%20tuntosarvet%20pystyssa.pdf?sequence=1>
- Heinämäki, L. 2005. *Varhaista tukea lapselle – Työvälineenä kehittämisvalikko*. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huhtanen, K. 2004. *Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ikola-Norrbacka, R. 2004. *Päivähoito – kuntien kilpailuvaltti?* KuntaSuomi 2004 – tutkimuksia nro 46. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Isoherranen, K. 2005. *Moniammatillinen yhteistyö*. Vantaa: Dark Oy.
- Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. *Enemmän yhdessä. Moniammatillisen yhteistyö*. Helsinki: WSOY.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Hämeenlinna: Painopaikka Kariston Kirjapaino Oy.

Karila, K. & Nummenmaa, A R. 2001. *Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteenä päiväkotia*. Juva: WS Bookwell Oy.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaukoluoto, E. 2010. *Onko varhaisen tuen päiväkotia mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä*. Helsinki: Yliopistopaino.

Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen, M.-L. 2007. *Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kähmi, M. & Lamberg-Mikkonen, M. 2005. *Moniammatillisen yhteistyön toimivuus erityistä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatuksessa Kouvola kaupungin päivähoidossa*. Opinnäytetyö: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36 [verkkajulkaisu]. Finlex [viitattu 2.11.2011]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lapsen hyvä arki -hanke 1.3.2009–31.10.2011. 2010. [verkkajulkaisu]. Sosiaalikallegassa [viitattu 25.11.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki/index.html/view>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010–2013. 2010. [verkkajulkaisu]. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio [viitattu 25.11.2010]. Saatavissa: http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12685&menupath=11914,12685#12685

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 [verkkajulkaisu]. Finlex Lainsäädäntö [viitattu 17.1.2011]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lindberg, P. 2003. Aspects of Play in the Steering Documents of Finnish Early Childhood Education. Teoksessa *Researching Early Childhood. Care, play and learning curricula for early childhood education*. Volume 5. Göteborg: Göteborg University.

Lujala, E. 2001. *Vanhasta Aiolasta uudelle vuosisadalle*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nivalan 0–5-vuotiaiden varhaiskasvatussuunnitelma. 2005. [verkkojulkaisu]. Nivalan kaupunki [viitattu 3.1.2011]. Saatavissa:

http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12999

Payne, M. 2000. *Teamwork in multiprofessional care*. Basingstoke: Palgrave.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011 [verkkojulkaisu]. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio [viitattu 25.11.2011]. Saatavissa:

http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12938

Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystyöpalvelut – kehittämisrakenne ja toimintamalli 1.3.2009–31.10.2011. 2010. [verkkojulkaisu]. Sosiaalikallegan [viitattu 25.11.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste>

Päiväkodit. 2010. [verkkojulkaisu]. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio [viitattu 25.11.2010]. Saatavissa:

http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12999

Räty, T. 2010. *Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. painos. Latvia: Livonia Print.

Valtonen, R. 2009. *Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Leene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Stakes. 2007. 2. tarkistettu painos. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virkkunen, J., Engeström, Y., Pihlaja, J. & Helle, M. 2001. *Muutoslaboratorio. Uusi tapa oppia ja kehittää työtä*. Helsinki: Edita Oyj.

Viranhaltija:
Palvelujohtaja/Varhaiskasvatuspalvelut

Päivämäärä Pykälä
16.02.2011 9

Asia:	Tutkimusluvan myöntäminen
Perustelut:	<p>Tiina Niinikoski ja Anniina Rönkkö anovat tutkimuslupaa Savonia ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihin (AMK) liittyen.</p> <p>Luvan hakijoiden tarkoituksena on tehdä tutkimus, jossa selvitetään Nivalan päiväkotien moniammatillisen yhteistyön suuntia.</p> <p>Tutkimuksen nimi: Päiväkodin moniammatillinen yhteistyö lapsen kasvun ja kehityksen tukena - Selvitys Nivalan päiväkotien ulkoisesta moniammatillisuudesta.</p> <p>Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Nivalan viisi päiväkotia, joissa tehdään ryhmäteema-haastattelut.</p> <p>Päiväkotihoidon palvelupäällikkö Sari Suhonen puoltaa tutkimusluvan myöntämistä</p>
Päätös:	Myönnetään Tiina Niinikoskelle ja Anniina Rönkköle lupa tutkimuksen tekemiseen opinnäytetyötä varten. Työn tarkoituksena selvittää Peruspalvelukuntayhtymä Kallion Nivalassa toimivien päiväkotien moniammatillisen yhteistyön suuntia.
Allekirjoitus:	<p><i>Marja Ranta-Nilku</i> Palvelujohtaja/Varhaiskasvatuspalvelut Marja Ranta-Nilku</p>
Pöytäkirjan nähtävänäpito	Tämä päätös on yleisesti nähtävänä päätöksentekijän virkahuoneessa päätöspäivän jälkeisenä tiistaina klo 9-12.
Oikaisuvaatimus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa tai kunnan jäsen.
Oikaisuvaatimusviranomainen	Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Peruspalvelukuntayhtymä Kallio / Johtokunta Vierimaantie 5 84100 YLIVIESKA
Oikaisuvaatimusaika, sisältö ja toimittaminen	<p>Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.</p> <p>Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusaajan päättymistä.</p>
Tiedoksianto	<p>Kenelle: Tiina Niinikoski, Anniina Rönkkö, Sari Suhonen, palvelupäällikkö (päiväkotihoidon), Kirsi Anttila (Lapsen hyvä arki- hanke, kehittämiskoordinaattori)</p> <p>Pvm: 16.2.2011</p> <p>☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan</p> <p>☒ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä</p> <p>☐ Muulla tavoin</p> <p><i>TIINA NIINIKOSKI ANNIINA RÖNKKÖ</i> <i>Tiina Niinikoski Anniina Rönkkö</i></p> <p>Vastaanottajan allekirjoitus</p>
Täytäntöönpanoa var-	

TEEMA 1 Tämänhetkinen yhteistyötilanne

- Päiväkodin ulkoinen moniammatillisuus eri toimijoiden välillä tällä hetkellä
 - o Minkä tahojen kanssa päiväkotinne toimii yhteistyössä?
- Mitä esteitä liittyy yhteistyöhön päiväkodin yhteistyökumppaneiden kanssa?
 - o Miten mahdolliset ongelmat ilmenevät?
- Moniammatillisen yhteistyön työmenetelmät?
 - o Miten yhteistyötä toteutetaan tällä hetkellä?

TEEMA 2 Uudet työtavat

- Missä yhteistyön osa-alueilla on vielä kehitettävää?
 - o Millaisia muutoksia tarvitaan yhteistyöhön päiväkodin ulkoisten toimijoiden kanssa?
- Mitä muutoksia pitäisi tapahtua, jotta pystyttäisiin paremmin reagoimaan lapsen tarvitsemaan tukeen?
- Minkälaista yhteistyötä päiväkotiinne tulisi lisätä/saada uutena?
 - o Minkä tahon/tahojen kanssa?
 - o Mihin se mahdollisesti vaikuttaisi?
 - o Missä tilanteissa tarve on ilmennyt?
- Mitä esteitä koette liittyvän päiväkodin ulkoisen yhteistyön kehittämiseen?
- Miten mahdollisia moniammatillisuuden kehittämiseen liittyviä ongelmia voisi vähentää/poistaa?

TEEMA 3 Varhainen toimiminen

- Miten varhainen tukeminen konkreettisesti näkyy päiväkodissa?
 - o Huolen puheeksiottaminen
 - o Asioiden eteenpäin vieminen, yhteistyön käynnistäminen
 - o Tarvittaviin asioihin puuttuminen riittävän varhaisessa vaiheessa
- Mitä tuen tarpeen tunnistaminen edellyttää?

Hei!

Olemme tekemässä opinnäytetyötä Nivalan päiväkotien moniammatillisuudesta. Käytämme opinnäytetyössämme Yrjö Engeströmin kehittävää työntutkimuksen -menetelmää. Menetelmään kuuluu varhaiskasvatuksen historiallisen analyysin, nykypäivän analyysin ja tulevaisuuden analyysin tekeminen. Historiallisen analyysin tekemiseen kuuluu tyypillisesti, että kirjojen lisäksi siinä hyödynnetään suullista perimätietoa, eli haastatteluita. Ei haittaa, että haastattelut suunnataan eri paikkakunnalle, mihin varsinainen opinnäytetyö haastatteluineen on toteutettu. Päinvastoin se tuo laajempaa näkökulmaa, sillä kyseisen historiallisen analyysin voi tehdä yleisellä tasolla.

Tarkoituksenamme on saada tietoa päiväkotityön historiasta ja muuttumisesta pitkään varhaiskasvatuksen parissa työskennelleiltä ammattilaisilta. Historialla tarkoitamme tässä yhteydessä uranne alkuaikoja, jolloin ei vielä puhuttu kasvatuskumppanuudesta tai VASU -keskusteluista. Tässä muutamia kysymyksiä, mistä muun muassa olemme kiinnostuneita kuulemaan. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus on kuitenkin teillä, joten voitte vapaasti kertoa mieleenne tulleista keskeisistä ajatuksista ja varhaiskasvatuksen muutoksista. Menetelmämme historiallinen analyysi on hyvin vapaamuotoinen, kuten myös tämä avoin haastattelutilanne. Tutkimuksessamme haastateltavat säilytetään anonyymeinä.

1. Minkälainen moniammatillinen verkosto oli käytettävissä työskentelyenne alkuajoilla?
2. Miten yhteistyötä vanhempien kanssa toteutettiin? Minkälaisia vanhempainiltoja oli vai oliko niitä lainkaan?
3. Minkälaista lapsihavainnointi oli siihen aikaan?
4. Minkälainen varhaisen tuen malli silloin oli ja miten lasten tuen tarpeeseen reagoitiin?
5. Milloin lapsen yksilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat tulivat käyttöön?
6. Miten ennen lapsen VASUja huomioitiin lapsi yksilöllisesti?
7. Minkälaisia päämääriä kasvatuksessa ja työskentelyssä oli silloin?
8. Minkälainen palaverikäytäntö oli?
9. Miten tiedonsiirto talon sisällä tapahtui vai oliko sellaista?
10. Mitkä säännöt ja asetukset ohjasivat työskentelyänne?
11. Mitkä ovat keskeisimpiä muutoksia/ eroja työskentelyenne alkuaikojen varhaiskasvatuksessa verrattuna nykypäivän varhaiskasvatuksen toteuttamiseen?

Kiitos osallistumisestanne! ☺

